

PISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes · setembre 2018 · gener 2019 · núm.153

INNOVACIÓ A LES AULES

PISSARRA

Número 153

STEI INTERSINDICAL

EDITA:

Sindicat de Treballadores i
Treballadors Intersindical de
les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. Web: www.stei.cat
E-mail:
mallorca@stei.cat
llevant@stei.cat
inca@stei.cat
menorca@stei.cat
eivissa@stei.cat

CONSELL DE DIRECCIÓ I REDACCIÓ:

Francesc Xavier Alomar Novila
Sebastià Bonet Maimó
Maria Camps Sintes
M. Antònia Font Gelabert
Francesc Garcias Capellà
Dana Garcias Mas
Tomàs Martínez Miró
Lluís Segura Gelabert
Joana Tur Planells

COORDINACIÓ:

Montserrat Nadal

S'agraeix la col·laboració de les
autores i dels autors dels
articles.

MAQUETACIÓ I COMPOSICIÓ

Toni Martínez

Escola de Formació i
Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00

DISSENY DE LA PORTADA:

Toni Martínez

FOTOS:

Francesc X. Alomar
Comissió 0-3 Manacor
Joana Tur
Pere Polo
Ester Parrona
Cira Roig
El Sa Torre
Arxiu STEI
Internet

Els articles publicats en aquesta
revista expressen únicament
l'opinió de les seves autores i
dels seus autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77
ISSN: 1133-052X

ÍNDEX

4 EDITORIAL

5-7 L'STEI INTERSINDICAL HA REVALIDAT LA SEVA MAJORIA
EN L'ENSENYAMENT PÚBLIC DE LES ILLES BALEARS
AMB UN 42% DELS VOTS
SECRETARIA D'ENSENYAMENT PÚBLIC

8-10 JORNADES D'INNOVACIÓ A PITIÜSES I A MENORCA
MARIA CAMPS, MONTSERRAT NADAL

11-13 EXPERIÈNCIES DE CENTRES A EIVISSA
MONTSERRAT NADAL

14-17 TAULA D'EXPERIÈNCIES EDUCATIVES DE MENORCA
PERE ALZINA

18-21 JORNADES D'INNOVACIÓ A MALLORCA
MONTSERRAT NADAL

22-24 ENTREVISTA A JAUME CARBONELL AUTOR DEL
LLIBRE "L'EDUCACIÓ ÉS POLÍTICA"
MONTSERRAT NADAL

25-27 AVANTATGES I INCONVENIENTS DE LES TIC EN
L'ÀMBIT ESCOLAR
CIRA ROIG, ESTER MARÍA PARRONA

28-30 MOMENTS A SA TORRE "L'EDUCACIÓ VIVA I ACTIVA,
UNA FILOSOFIA DE CENTRE"
JOANA M. RAMIS, M. ESPERANÇA NICOLAU

31-34 LA CIÈNCIA S'ACOSTA A LA MÀGIA: LA "NEUROMAGIA"
I EL SEU APROFITAMENT DIDÀCTIC
FRANCESC XAVIER ALOMAR

35-37 MANACOR HA POSAT EN MARXA LA CAMPANYA
"ZERO PANTALLES DE 0 A 3"
MONTSERRAT NADAL

38 UN RECORREGUT DIVERS PEL MESTRATGE DE MOLTS
ANYS DE FEINA I COMPROMÍS
PERE POLO

TOTES LES REVISTES PISSARRA AL VOSTRE ABAST

Podreu trobar tots els números
de les revistes Pissarra que
s'han publicat al llarg de tots
aquests anys en aquesta adreça:
<http://ibdigital.uib.es/greenstone/collect/pissarraVolums/>

PISSARRA - Volums complets
Revista periòdica d'informació
de l'ensenyament de les Illes Balears

Universitat de
les Illes Balears

STEI
INTERINDICAL

EDITORIAL

L'STEI Intersindical dona les gràcies a totes les persones que han dipositat novament la seva confiança en el nostre sindicat i han revalidat una majoria més clara de les nostres candidatures en l'ensenyament públic no universitari. Gràcies a aquests suports, l'STEI Intersindical continua sent la primera força sindical de l'ensenyament públic en el conjunt de les Illes Balears, amb la novetat de disposar a partir d'ara de tres Junes de Personal (Eivissa i Formentera, Menorca i Mallorca).

L'STEI Intersindical ha obtingut 38 delegades i delegats en el conjunt de 87 delegats de l'ensenyament públic, un suport que representa el 43,67%. L'STEI torna a ser el primer sindicat de l'ensenyament públic per la confiança mostrada per persones de tots els estaments educatius que ens han donat suport, amb un total de 2.996 vots.

En el cas de la Junta de Mallorca, l'STEI Intersindical ha obtingut 16 membres d'un total de 39; això suposa un 41,02% dels vots. A la d'Eivissa i Formentera, compta amb 11 delegats de 25; que equival a un 44%. I a la de Menorca, 11 representants de l'STEI Intersindical d'un total de 23; un 47'82%. Si féssim una projecció de resultats amb una sola Junta de Personal per a les quatre illes, com teníem fins ara, l'STEI Intersindical hauria passat dels 15 membres de què disposava a 20.

Aquests resultats són un reconeixement a la lluita constant, coherent i colze a colze amb el professorat durant aquests quatre anys per a millorar les condicions laborals de les treballadores i treballadors de l'ensenyament i públic.

Des de l'STEI Intersindical volem agrair al conjunt del personal que hi fa feina, a tota l'afiliació i persones simpatitzants i a totes les persones candidates i apoderades la seva implicació en aquest procés electoral i el seu suport que ha donat uns fruits excel·lents.

Els reptes que es plantegen en aquesta nova legislatura passen encara per recuperar totes les condicions laborals retallades pel Govern anterior i millorar-les, garantir l'estabilitat del professorat interí, reduir les ràtios i escometre les infraestructures pendents, i avançar en un ensenyament públic en català, laic, coeducatiu, inclusiu, democràtic i de qualitat. Aquests reptes l'STEI Intersindical els continuarà treballant amb serietat i rigor en les meses de negociació amb l'administració, com ha fet fins ara, escoltant i vinculant-se a l'opinió de les treballadores i treballadors de l'ensenyament públic en cada moment.

Aquesta millora dels resultats de l'STEI Intersindical confirma que el nostre model autònom -de partits, patronal i Administració- i assembleari manté el suport de la majoria del professorat en totes les etapes educatives, governi qui governi. També valoram de manera molt positiva que una part del nou professorat que s'ha incorporat al sistema educatiu de les

Illes Balears ha atorgat la seva confiança a l'STEI Intersindical, un factor que ens encoratja a seguir fent feina i "rejovenir" i actualitzar de manera constant la nostra acció sindical i la nostra tasca en l'ensenyament.

Resultats estatals

En l'àmbit estatal, la Confederació d'STES, de la qual forma part l'STEI, ha obtingut 363 delegats i delegades (11 més que l'any 2014), a falta dels resultats electorals de La Rioja, Catalunya, País Basc, Navarra, Ceuta i Melilla que celebren les eleccions en 2019. Aquest resultat torna a situar la Confederació d'STES com a primer sindicat de l'ensenyament en l'estat (si sumem els resultats dels territoris que encara no han celebrat les eleccions).

Per territoris, el model sindical que representen els STES continua sent majoritari a les Illes Balears, País Valencià, Cantàbria, Catalunya, País Basc i Melilla i segona força a Canàries, Castella i Lleó i Castella la Manxa.

El repte en l'àmbit estatal d'aquesta legislatura és consolidar la reversió de les retallades imposades per l'anterior govern, la recuperació del poder adquisitiu perdut, la derogació de la LOMQE i la negociació amb la comunitat educativa d'una nova llei d'educació. També cal la modificació de la normativa d'ingrés a la funció pública docent que permeti la consolidació del professorat i del personal interí.

Eleccions a l'ensenyament concertat

Des de finals del darrer trimestre del 2018 i, sobretot, al llarg de tot l'any 2019 el sector d'ensenyament concertat de l'STEI Intersindical viurà les seves eleccions sindicals. Des d'aquestes pàgines els desitjam tot el coratge i l'encert necessaris per a afrontar amb forces una contesa electoral en la qual les patronals fan parts i quarts a favor dels sindicats que són de la seva corda; en un sector en el qual és més necessària que mai la consolidació de les millores que s'han assolit al llarg d'aquesta legislatura. No defalliu, companyes i companys de concertada. La lluita continua.

Eleccions a la Universitat de les Illes Balears

En el mes de març de 2019, hi haurà eleccions sindicals a la Universitat de les Illes Balears, tant pel que fa al Personal Docent i Investigador (PDI) com al Personal d'Administració i Serveis (PAS); en què som el sindicat més representatiu, amb majoria absoluta.

Amb aquests primers resultats obtinguts en el sector d'ensenyament públic, l'STEI Intersindical va en camí de revalidar, al llarg del 2019, el caràcter de sindicat més representatiu del sector d'ensenyament des de les primeres eleccions celebrades l'any 1978.

L'STEI INTERSINDICAL HA REVALIDAT LA SEVA MAJORIA EN L'ENSENYAMENT PÚBLIC DE LES ILLES BALEARS AMB UN 42% DELS VOTS

Secretaria d'Ensenyament Públic

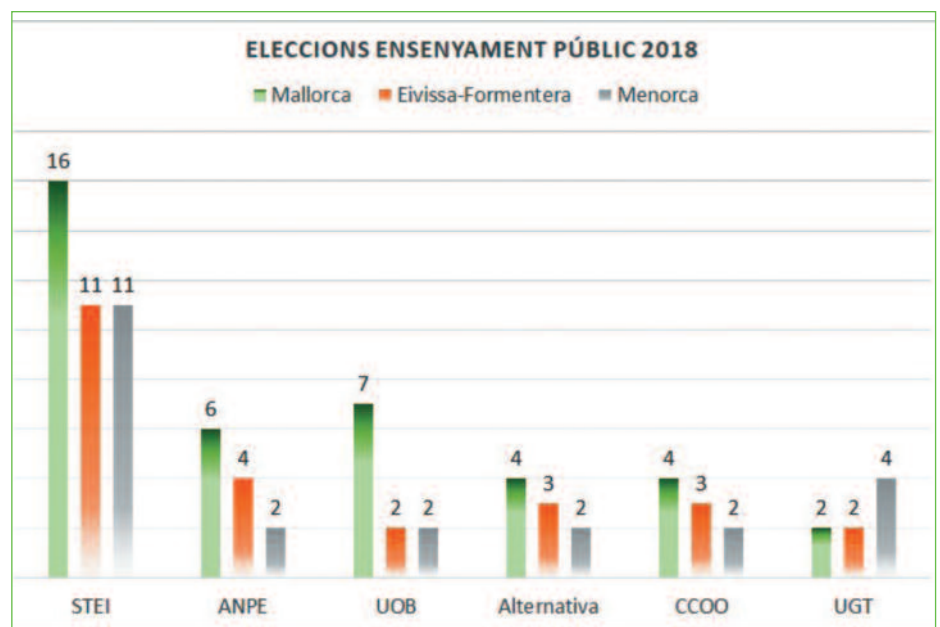
L'STEI Intersindical ha obtingut 38 delegades i delegats en el conjunt de 87 delegats de l'ensenyament públic, un suport que representa el 43,67%. L'STEI torna a ser el primer sindicat de l'ensenyament públic per la confiança mostrada per persones de tots els estaments educatius que ens han donat suport, amb un total de 2.996 vots.

En el cas de la Junta de Mallorca, l'STEI Intersindical ha obtingut 16 membres d'un total de 39; això suposa un 41,02% dels vots. A la d'Eivissa i Formentera, compta amb 11 delegats de 25; que equival a un 44%. I a la de Menorca, 11 representants de l'STEI Intersindical d'un total de 23; un 47'82%. Si féssim una projecció de resultats amb una sola Junta de Personal per a les quatre illes, com teníem fins ara, l'STEI Intersindical hauria passat dels 15 membres de què disposava a 20.

Miquel Gelabert, secretari general de l'STEI Intersindical, ens ha fet arribar a la redacció de *Pissarra* aquesta valoració: "A l'STEI Intersindical tenim clar que els resultats d'unes eleccions sindicals, que es fan cada quatre anys, no és el fruit d'una campanya electoral de 15 dies, sinó del treball sindical diari durant aquests quatre anys. Aquest treball sindical diari, amb l'acció sindical

directa en els centres educatius i complementat amb l'ús de les noves tecnologies, és la clau dels molt bons resultats aconseguits per l'STEI Intersindical. El compromís, la responsabilitat i el treball en equip del grup de permanents sindicals del sector d'ensenyament públic és l'altra causa d'aquests bons resultats. També vull agrair la confiança dipositada en l'STEI Intersindical pels nostres votants i la participació del personal docent en les eleccions sindicals".

Francesc Cardona, número u de la llista a la Junta de Personal Docent no Universitari de Menorca, ha remès a la *Pissarra* aquesta valoració dels resultats obtinguts: "A l'STEI Intersindical Menorca estem molt contents de l'estalonament rebut pels docents de l'illa. En primer lloc, per haver-nos atorgat la seva confiança en les darreres eleccions sindicals del 4 de desembre de 2018, on per primera vegada s'elegia la Junta de Personal Docent no Universitari de Menorca, en la qual obtingué-

Reunió dels membres de l'STEI Intersindical de la Junta de Personal de Mallorca

rem una representació majoritària amb 11 dels 23 representants de la futura Junta. En segon lloc, per la gran participació, del 67'60%, que ha superat amb escreix la de Pitiüses i Mallorca”.

“Tot això ens avala i ens reforça per a seguir-nos compromentent amb les treballadores i treballadors de l'ensenyament. Agraïm a la nostra afiliació el fet de donar-nos suport i poder presentar així una gran candidatura, paritària, representativa de tots els cossos docents i també de la majoria de centres educatius de Menorca”.

“En endavant, seguirem treballant per millorar la qualitat de totes les persones treballadores a les quals representam”.

Joana Tur, cap de llista de la candidatura de l'STEI Intersindical a la nova Junta de Personal d'Eivissa i Formentera, comparteix amb nosaltres la següent valoració: “Les eleccions sindicals a la Junta de Personal Docent no Universitari del passat 4 de desembre han suposat per a mi una mescla de sensacions i emocions. Un dels aspectes que m'agradaria destacar ha estat el fet que a Eivissa i Formentera tindrem, per primera vegada, una Junta de personal pròpia, on podrem tractar amb més profunditat els problemes que ens afecten directament a nosaltres”.

“Crec que és una primera passa cap a una millora efectiva de les condicions dels docents a les Pitiüses. M'ha sorprès molt gratament l'alta participació

dels companys i companyes, participació que penso que seria més alta si les votacions es poguessin fer al propi centre de treball, tal com havíem proposat des de l'STEI Intersindical. La bona acollida que les nostres propostes han tingut i els resultats obtinguts, que són el reconeixement a la feina feta durant molts d'anys per tot l'equip de l'STEI Intersindical em fan encarar amb il·lusió la tasca que ara ens espera com a Junta, en la qual estaré molt ben acompanyada per companys i companyes que han volgut venir en llistes i que s'han implicat en la tasca de fer arribar les nostres propostes a tots els claustres”.

“No vull oblidar la feina feta també per interventores i interventors, així com pels membres de la Mesa Coordinadora i de les diferents meses que han dedicat temps i esforç perquè tot el procés sortís bé. Ara ens queda el repte d'aconseguir que tot allò que portàvem en el programa electoral es pugui fer realitat, i esperam comptar per això amb un bon ambient de feina amb els altres sindicats que han sortit representats a Eivissa i Formentera, ja que crec que són moltes les idees que ens uneixen”.

Cosme Orell, secretari d'ensenyament públic de l'STEI Intersindical i cap de llista de la candidatura a la Junta de Personal de Mallorca, actual president de la Junta de Personal Docent no Universitari de les Illes Balears, ha valorat de manera molt positiva els resultats de les eleccions del passat dia 4 de desembre: “Estam molt satisfets. El nos-

Celebrant els resultats de l'STEI Intersindical la nit electoral

tre objectiu era superar els resultats de les eleccions de l'any 2014, i els hem millorat amb escreix. De fet podem dir que hem obtingut uns resultats gairebé idèntics als que va tenir l'STEI Inter-sindical a les eleccions del 2010”.

Quan se li demana a Cosme Orell quins considera que han estat els motius d'aquests bons resultats, ens respon el següent: “Crec que la gent del sector ha valorat la coherència de l'STEI Intersindical, un distintiu propi del nostre sindicat al llarg dels seus 40 anys d'història. Una coherència que hem sabut mostrar i practicar, també, al llarg dels darrers 4 anys; en el sentit que sabem que l'Acord marc que vàrem signar amb la Conselleria d'Educació era alguna cosa més que la recuperació dels drets que el professorat havia perdut com a conseqüència de la crisi. Aquest Acord va suposar, com una primera passa cap a la normalitat, el retorn de la convivència pacífica entre els centres educatius i l'Administració. I per altra banda el revertiment de les retallades que el món escolar va patir, com a factor clau per a la bona qualitat del sistema educatiu de les Illes Balears”.

“Un altre dels factors que consider que la gent ha valorat ha estat la independència de l'STEI Intersindical respecte de l'Administració. Vàrem saber estar al costat del Govern de Francina Armengol quan, un cop signat l'Acord marc i amb un panorama de recuperació dels drets perduts en el curt termini, desconvocàrem la vaga indefinida; però també hem estat molt crítics i bel·ligerants, durant el darrer any i mig, quan

Interventors, apoderats i membres de la candidatura de l'STEI Intersindical a Pitiüses

la Conselleria d'Educació no ha acomplert els compromisos que havia adquirit: com el cobrament de l'estiu per al professorat interí, les reduccions per a majors de 55 anys, o l'elaboració de les quotes de secundària a partir de les 18 hores lectives; així com la seva negativa a negociar un nou Pacte d'estabilitat”.

Quan se li demana quins són els grans reptes per als propers quatre anys, Cosme Orell respon que “poder disposar d'un pressupost digne per a educació és necessari però insuficient. El que està previst per al 2019 de 1.000 milions d'euros no basta per a completar amb garanties el Pla d'Infraestructures, la reducció de les ràtios, la dotació de personal d'atenció a la diversitat o la implantació d'un mestre +1 a cada línia més de primària. Una de les qüestions cabdals per al sistema educatiu de les Illes Balears és

poder atendre la diversitat present a les nostres aules amb garanties”.

“Pel que fa a l'àmbit estatal cal que es derogui la LOMCE, un tràmit que en aquests moments es troba en el Congrés dels Diputats, i que s'elabori una nova Llei d'educació que compti amb el consens de tota la comunitat educativa: tant de les famílies, el professorat i l'Administratiu com de la societat en general, entre els quals incloc els integrants del teixit productiu i econòmic de l'Estat”.

“I ja per acabar, m'agradaria fer-ho amb aquesta afirmació: la gran innovació pendent a les nostres aules és la reducció generalitzada de les ràtios, amb grups petits d'alumnes; un fet que permetria que la tasca tutorial, inherent a la funció docent, fos molt més efectiva i, d'aquesta manera, es podien atendre molt millor les necessitats dels nostres infants i joves i contribuir al seu èxit escolar”.

La Junta de Personal Docent de Mallorca es va constituir el passat 14 de gener amb Cosme Orell com a president i Catalina Bibiloni en el càrrec de secretària, ambdós de l'STEI Intersindical. Dia 30 de gener s'ha de constituir la de Menorca, i la de Pitiüses el proper 13 de febrer.

Uns grans resultats per a l'STEI Intersindical que ens encoratgen a seguir fent, amb més rigor i una major dedicació, la feina que tenim per endavant al servei de l'ensenyament i del nostre país, des de la coherència i l'ètica sindical. ■

Mesa Coordinadora Electoral a Pitiüses

JORNADES D'INNOVACIÓ A PITIÜSES I A MENORCA

Maria Camps,
delegada de l'STEI Intersindical a Menorca
Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Des que va néixer l'STEI a l'àmbit de l'ensenyament, ara fa més de 40 anys, en plena formació de la democràcia, sempre hem tingut com a objectiu prioritari ser interlocutors directes en la construcció del discurs pedagògic del nostre sistema educatiu. Calia modernitzar l'escola per, també, contribuir a modernitzar la societat.

Al costat del professorat, però sense oblidar mai el que pot donar més eines als infants i joves per a desenvolupar-se en el món canviant que ens envolta. Després de molts anys de treballar colze amb colze amb els Moviments de Renovació Pedagògica de les Illes Balears (per exemple a Menorca, l'STEI i l'MRPM van anar de la mà des dels seus inicis), l'STEI ha volgut seguir explorant els camins de la pedagogia i donar eines al professorat perquè l'escola segueixi avançant dins l'agitat marc del segle XXI.

En aquest context sorgeix la programació de les Jornades d'innovació educativa que s'han duit a terme a finals del mes d'octubre a les seus de la UIB d'Eivissa i de Menorca, i que han aglutinat professorat de tots els nivells educatius de l'illa.

La conferència inaugural, tant a Eivissa com a Menorca, va anar a càrrec de Da-

niel Gabarró, magnífic pedagog i comunicador que va traslladar-nos una idea clau: en un món on l'accés a la informació i els continguts és immediat, **cal ensenyar els processos mentals de l'aprenentatge, hem d'ensenyar a pensar el nostre alumnat per tal de dotarlo d'eines** que el faci autònom i crític, dúctil i creatiu; perquè no sabem qui-

nes són les feines del futur ni quins coneixements precisarà per a enfrontar-les. Així, cal dotar del com, no del què, ja que entre tots construïm el coneixement. Això implica un canvi profund en el currículum educatiu i en la metodologia de l'escola actual i futura. I el professorat n'ha de ser l'autèntic motor que ho posi a funcionar.

Daniel Gabarró a les Jornades de Menorca

Gabarró comentà que el nostre sistema educatiu se sustenta damunt de tres pilars: el primer són els processos mentals, una passa cabdal que ens porta a la comprensió i que, per aquest motiu, és tan important que ensenyem a pensar els nostres alumnes. El segon pilar és el currículum, un element del nostre ensenyament-aprenentatge “que hauríem de posar en dubte”, i que “és profundament androcèntric”; això és, basat de manera exclusiva en la figura de l'home mascle com a referent i símbol.

El ponent posà de manifest que un dels factors més decisius en el fracàs escolar tenia a veure amb la qüestió del gènere, en el sentit que els nois suspelen més que les noies i perquè tenim un concepte de masculinitat erroni que “per a afirmar-se ha de fer valer el seu enfrontament amb la masculinitat”. L'altra causa del fracàs escolar, del qual avui ningú en parla, depèn de la classe social, ja que aquest concepte ha desaparegut del nostre entorn i “tothom es considera classe mitja, no classe treballadora”.

El darrer dels pilars sobre els quals se sustenta l'educació, finalment, és l'amor, en lluita amb la realitat. Gabarró comentà que l'escola ha de ser per als nostres infants “un lloc segur, en què se sentin importants, on allò que diuen es té en compte i es fomenta la seva llibertat i creativitat”.

En aquest sentit parlà d'un 24% d'alumnat que diu que se sent assetjat a l'escola que, per a alguns infants, es percep “com un espai que els oprimeix”; o el cas dels alumnes de Ripoll que varen ser els autors dels atemptats de les Rambles de Barcelona, “uns nois suposadament integrats però que es preguntaven fins quan serien vistos com un immigrant”, per tant no acceptats.

Daniel Gabarró dedicà la segona part de la seva ponència a treballar en petits grups algunes qüestions relacionades amb els processos mentals, i va plantejar als diferents agrupaments d'assistents a la conferència aquestes preguntes:

1. Què vol dir pensar?
2. Quan pensam? En quin moment en tenim necessitat?

Daniel Gabarró a les Jornades d'Eivissa

3. Per a què volem que pensin els nostres alumnes?
4. Sobre què volem que pensin?
5. Com sabem que estam pensant?

Després d'un temps de feina en petit grup, es va fer la posada en comú sobre les qüestions plantejades. A la pregunta número 1, la majoria de gent va contestar que “pensar és posar en ordre les idees”; una qüestió per a la qual cal que ens aturem. En aquest sentit, Gabarró apuntà que el pensament “ha de tendir a la reflexió, i ens ha de facilitar una resposta més adequada a la realitat que ens envolta”. Per tant, a més de pensament hi ha d'haver una acció.

En el cas de la pregunta 2, quan és que pensam?, en quin moment en tenim necessitat?, la resposta més compartida va ser que ho feim quan ens trobam davant d'un conflicte, d'una pregunta vital. En canvi, el desig de pensar en quelcom

que desperta el nostre interès du implícit el gaudi, el divertiment: “els infants fan milions de preguntes, la seva curiositat no té límits”. Amb el temps, perdem aquesta aptitud.

Fent referència a la tercera pregunta, els assistents a les Jornades coincidiren en el fet que volem que els nostres alumnes pensin perquè “tenguin un criteri, disposin d'idees pròpies, siguin crítics, puguin anar esvaint els seus dubtes”, sobretot davant d'un mercat que els vol convertir en uns simples consumidors acrítics i una societat molt superficial. En aquest sentit, Gabarró va fer una crida als docents perquè “dotem de contingut allò que deim o escrivim”: si en els nostres documents de centre es diu que “som una escola democràtica, doncs ho ha de ser de veritat”.

En relació a la pregunta de sobre què volem que pensin, la resposta més comuna va ser “sobre el seu lloc en el món i de com millorar-lo”. En aquest sentit, el po-

nent va lamentar que des de l'any 1985, amb la publicació de la Llei d'Educació de Catalunya (LEC), "l'educació al Principat és neutra"; la qual cosa "és un gran error, perquè l'escola no pot quedar al marge de les grans qüestions socials del nostre temps", amb l'excusa o la por d'evitar les denúncies d'adoctrinament.

Pel que fa a la darrera pregunta, com sabem que pensen?, hi haver unanimitat en el sentit que ho sabem perquè "ens qüestionem coses, és com si cercàssim un nou puzzle"; en paraules de Daniel Gabarró, "donam voltes al bombo fins que surt la boleta".

La segona de les ponències de les Jornades va anar a càrrec de **Mercè Pena**, mestra i investigadora lligada a la pedagogia sistèmica. La ponent va abundar en aquesta idea llençada per Gabarró i ens va parlar de xarxes familiars, docents, socials; i de com tot aquest teixit conformat per sistemes que s'interrelacionen en un entorn i un context determinat modelen la nostra tasca educativa i l'aprenentatge dels nostres alumnes.

Segons Pena, cal estar atents i desperts a tots els estímuls i missatges que el nostre alumnat ens llença perquè "haurérem de saber trobar per a cadascun allò que millor el faci evolucionar en el

seu procés de creixement". I, de nou, el professorat és qui té les eines per posar al centre del procés cada infant i jove.

La ponent dibuixà els eixos bàsics de la pedagogia sistèmica, a la qual definí com "una nova mirada a l'educació i una nova manera d'estar present en el nostre entorn"; i parlà de la importància de les **complicitats**. En aquest sentit, féu esment de **la necessitat de portar la vida a l'escola, i que aquesta està integrada per una "xarxa de sistemes"**.

En parlar de la importància de les complicitats i del paper cabdal que tenen en el món educatiu, Mercè Pena esmentà les següents:

1. Complicitat amb les famílies, en el sentit que aquestes siguin unes "membranes permeables".
2. Complicitat amb els equips docents, que ha d'estar fonamentada en el respecte i en el fet de tenir tots "una mirada en la mateixa direcció". També va ressaltar la gran feina dels equips directius dels centres docents.
3. Complicitat amb l'infant i en les seves possibilitats de creixement i d'èxit personal. Cità la dita "L'aglà no sap que serà un roure", en el sentit de la

necessitat d'anar desvetllant i fent créixer el potencial dels nostres infants i joves, des de l'amor i el respecte absolut. "Els nostres alumnes venen programats per a l'èxit", apuntà.

4. Complicitat amb l'Administració. Aquesta entesa és necessària si volem que el canvi que s'ha produir "sigui sencer", per això cal que siguem un bons estratègies. No podem estar "de cul" amb l'Administració.
5. Complicitat amb nosaltres mateixos. En aquest sentit Mercè Pena cità la frase "No es pot estimar allò que un no coneix. I això t'inclou a tu", i esmentà la importància de les eines per al treball emocional. També digué: "Nosaltres som l'eina principal. Per tant, ens hem de cuidar".

Finalment, féu esment de la necessitat de crear espais adequats, i de fer de les aules "espais habitables, acollidors"; amb una mirada profunda per part dels ensenyants basada en els postulats de la Programació Neurolingüística i del Coach, i de la posada en marxa en els nostres centres dels "espais de meditació i assemblea".

Francina Martí, professora lligada al moviment pedagògic Rosa Sensat, va seguir en la mateixa línia de les esbossades per Gabarró i Pena i va insistir en l'obsolescència del sistema educatiu tal i com l'hem conegut fins ara, en la necessitat de "posar cap per avall i peus per amunt tot el magisteri que hem conegut com a alumnes" i adaptar-nos als nous temps perquè la realitat ens empeny cap a nous reptes socials que hem de saber contestar. I **l'escola no n'està exempta de la realitat que ens envolta, ni és neutra, sinó que ha de saber guiar en la interpretació** i la deconstrucció d'aquesta realitat, des del respecte i les eines del coneixement.

Després arribà el moment de fer una petita radiografia de les innovacions pedagògiques que es duen a terme a la nostra illa i calibrar així en quin punt es troba la nostra escola actual. Per aquest motiu, tant a Eivissa com a Menorca, varen tenir lloc unes taules rodones en què alguns centres compartiren les seves experiències d'innovació i de les quals us n'oferim un resum en les properes pàgines. ■

Mercè Pena a les Jornades de Menorca

EXPERIÈNCIES DE CENTRES A EIVISSA

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

La sessió d'experiències d'Eivissa de dia 20 d'octubre, coordinada i presentada per la companya de l'STEI Intersindical Joana Tur, va comptar amb una primera intervenció a càrrec de la professora del Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació, Gemma Tur.

Tur parlà de com cal entendre la innovació educativa, en un procés de canvi que ens ha de dur a una millora constant de la tasca dels docents i, de retruc, dels coneixements dels nostres alumnes. La ponent també insistí en la necessitat de "repensar la nostra tasca com a docents" i dels grans canvis que ha suposat la irrupció de la tecnologia en tots els àmbits; motiu pel quals cal

"aprofitar els avantatges de les xarxes per a aprendre".

El primer dels centres que va participar ciés va ser el **CEIP Sa Blanca Dona**, amb una proposta de coeducació. Explicaren que, com a conseqüència d'un curs de coeducació fet l'any passat, havien decidit incorporar un projecte d'aquest caire dins el centre. El punt de partida d'aquesta proposta tenia el seu origen en tres premisses: per una banda, la desigualtat de tracte que pateixen les dones; en segon terme, la presència a l'escola de cultures diferents; i en darrer terme, la necessitat del claustre de fer aquesta formació.

Els objectius de la proposta del CEIP Sa Blanca Dona són la presa de conscièn-

cia en relació a la desigualtat de gènere; i, en segon lloc, la dotació d'eines tant als mestres com a l'alumnat per a fer-hi front. Les línies d'actuació que les representants d'aquest centre varen exposaren foren les següents:

- Revisió i elaboració de programacions i materials curriculars amb continguts que incloguin la perspectiva de la coeducació.
- Increment de la visibilitat que des de l'escola es dona a la dona.
- Ús d'un llenguatge inclusiu i no sexista.
- Realització d'activitats a l'aula d'acord amb aquest projecte de coeducació.

A continuació, esmentaren tot un seguit d'activitats que es duen a terme en el CEIP Sa Blanca Dona, d'entre les quals destaquem les següents:

- Setmana del Llibre amb Rosa Caramel.
- Taller del conte: de quin color són els petons?
- Els oficis: puc ser el que vulgui?
- Taller d'igualtat i coresponsabilitat, conjuntament amb l'Ajuntament d'Eivissa.
- Projecte Frida Kahlo, a segon curs a l'àrea d'educació artística.
- Projecte "Les inventores".

- Aprenem a cosir amb Coco Chanel.
- Capgirem la llegenda de Sant Jordi, a tercer curs a l'àrea de català.
- Catàleg de joguines coeducatiu, al • segon cicle de primària.
- “Paraules dolces”, educació emocional a quart de primària.
- “Dones de la història”, a cinquè de primària.
- Setmana de les dones, de dia 5 a dia 9 de març, tot el centre.

El segon centre en intervenir va ser l'**IES Algarb**, amb un projecte relacionat també amb l'àmbit de la coeducació. El representant d'aquest centre va començar dient que veien que la situació en relació a aquests qüestió a l'institut no era del tot bona i que estava una mica arrelada en el passat. Per aquest motiu, la Comissió de coeducació va fer un curs en el CEP i es va posar en marxa un projecte que va afectar, de moment, algunes de les àrees del currículum: català, castellà i cultura clàssica.

De les primeres tasques que es varen dur a terme en varen citar les següents: un estudi de la càrrega masculina del llenguatge, una recerca del paper de la dona a moltes de les cançons que els nostres alumnes coneixen (en la majoria d'elles la dona hi té un paper com a responsable del desamor, o com una simple atracció física; només a una cançó hi

apareix com un ésser intel·lectual), les dones en la tragèdia clàssica, recitals de poesia, una ruta literària amb María Teresa León, el treball de recerca “Las sin sombrero” sobre les dones de la Generació del 27 com María Zambrano...

Els companys de l'IES Algarb exposaren quines són les seves línies de feina per a aquest curs 2018-2019, entre les quals hi apareixen el disseny per al curs vinent d'un Pla d'actuació i seguiment interdepartamental, la promoció de tot tipus d'activitats relacionades amb la coeducació al centre i la col·laboració, no només amb els professors i alumnes, sinó també amb les famílies.

El tercer centre que va intervenir va presentar una experiència pedagògica de transformació social, duita a terme en el **CEIP Sant Antoni de Portmany**; una escola amb un total de 446 alumnes entre 3 i 12 anys. Segons posaren de manifest les persones que presentaren la iniciativa, la proposta pedagògica d'aquest centre vol un alumnat competent, amb una metodologia de treball per projectes, en una comunitat d'aprenentatge basada en l'aprenentatge cooperatiu, en una escola democràtica i participativa.

Comentaren que l'inici del seu projecte es va produir el curs 2015-2016, en què dugueren a terme un programa d'agermanament amb Nicaragua, amb l'escola rural de primària José Julián Rodríguez, a través de la Xarxa de Centres Educatius Solidaris del Fons Pitiús. A partir d'a-

quest curs, explicaren les distintes fases del procés que ha fet possible la implantació d'aquesta experiència de transformació social fins al dia d'avui: el primer que s'havia de fer era que cada un dels membres dels centres es presentés.

Altres passes que es varen fer varen ser els aspectes organitzatius dels quals calia disposar, la inclusió en la programació d'inici de curs, el treball de formació general i específica amb el Fons Pitiús, la posada en comú de les propostes de cada grup de la Xarxa de Centres Educatius, l'intercanvi de material amb els alumnes de Nicaragua i la realització de festes culturals.

A partir del curs 2015-2016, aquesta proposta de transformació social es va incloure en el Projecte Educatiu del centre; i en el curs 2017-2018 el CEIP Sant Antoni de Portmany va entrar a formar part d'un Programa Pilot d'Educació per al desenvolupament de la ciutadania global i transformadora, amb una ampliació de les pràctiques educatives.

L'altre centre que va compartir una experiència d'educació transformadora va ser el **CEIP Torres de Balàfia**, “una escola petita que fa grans coses”, com digueren les persones que la presentaren. Comentaren que el punt de partida de la seva proposta va consistir en les ganes que tenien de fer alguna cosa per al foment del pensament crític, la responsabilitat i l'acció; i que els varen ser de gran ajut els tallers de la Xarxa de Centres del Fons Pitiús i les propostes educatives de la Fundació Vicenç Ferrer.

El seu model és el d'una escola oberta i, per aquest motiu, calia aprofitar les oportunitats i aconseguir la implicació de les famílies. Per això no dubtaren gens a l'hora de formar part del Programa Pilot d'Educació per al desenvolupament de la ciutadania global i transformadora, amb els següents eixos bàsics: un enfocament de gènere, el foment de la cultura de la Pau i la recerca de la sostenibilitat econòmica i social.

Algunes de les activitats que comentaren com a integrants d'aquesta proposta foren, per exemple, en l'àmbit de l'equitat entre dones i homes: l'anàlisi de llibres; el coneixement de dones escriptores que els servissin de referent,

amb motiu de la festa de Sant Jordi; un estudi de lletres de cançons, en les dates properes al final de curs; quines eren les disfresses que solien dur els boxos i les boixes, durant el Carnaval...

En l'aspecte de la cultura de la pau, activitats com les assemblees de tota l'aula, els cercles de diàleg, les pràctiques restauratives, l'encarregat del "bon ambient"... En l'àmbit de la sostenibilitat la cura a l'hora de fer les compres, l'eliminació dels plàstics, un mercadet amb les verdures de l'hort escolar... I en l'apartat de drets humans, accions com l'agermanament amb una escola de Nicaragua, en la mateixa línia que el CEIP Sant Antoni, o la participació en la Cursa Save the Children", juntament amb les famílies de l'escola.

Tot plegat tenint l'escola com a laboratori d'aprenentatge, amb el treball dels eixos dels Objectius per al Desenvolupament Sostenible durant tot el curs.

El cinquè centre que va intervenir va ser l'**IES Quartó de Portmany** amb una experiència basada en les Tecnologies de l'Aprenentatge i la Comunicació (TAC), una proposta engegada durant el curs 2017-2018 amb la introducció de les TIC a l'etapa de secundària i el canvi metodològic que això havia suposat. Per a poder-la dur a terme, havien comptat amb el recolzament institucional als centres docents que els havia facilitat els dispositius electrònics.

Aquesta primera proposta va consistir en substituir tots els llibres de text a

1r d'ESO i, a l'hora, en posar en marxa alguns projectes interdisciplinars a l'etapa de secundària; "una decisió complexa que va tenir el suport de la Comissió de Coordinació Pedagògica i del Claustre de l'institut". Una de les dificultats més grans amb què es va topar va ser amb l'estructura horària de secundària i per això, es va començar amb dos departaments en les hores de lliure disposició del centre a 1r d'ESO.

Els principals aspectes positius de la posada en marxa d'aquesta experiència amb les TAC, aquest primer curs escolar, varen ser entre d'altres: l'impuls que es va donar al canvi metodològic, la millora de la comunicació entre els alumnes i el professorat, la implantació del treball col·laboratiu i l'augment de les habilitats tecnològiques dels estudiants.

El darrer centre que va intervenir va ser el **CIFP Can Marínes**, situat a Santa Eulària des Riu, que està en funcionament des del curs 2015-2016. El ponent va començar la seva intervenció explicant algunes de les funcions pròpies dels centres integrats de formació professional com: impartir accions formatives d'una família professional, avaluar i acreditar competències professionals a través de l'Institut per a la Qualificació Professional de les Illes Balears, informar i orientar els usuaris amb l'ajut dels professionals del SOIB, desenvolupar accions i projectes innovadors amb altres entitats; col·laborar amb la formació dels docents, formadors i experts; informar i assessorar altres centres de

formació professional, promoure una cultura emprenedora mitjançant la formació i l'assessorament en la creació d'empreses, fomentar la projecció nacional i internacional dels alumnes amb el programa Erasmus +, etc..

El ponent comentà quina és l'oferta educativa del centre integrat. S'hi poden fer estudis de la família professional d'agricultura i ramaderia, de la de jardineria i floristeria i, també, de la navegació i pesca del litoral; amb l'horitzó de "formar professionals que responguin a les necessitats reals del primer sector de l'illa". I tot això es fa, segons explicà, a través de treballs per projectes, "Masterclass" a càrrec d'experts en una activitat concreta i, finalment, amb la incorporació de les empreses en la formació dels alumnes.

El cap d'estudis del CIFP de Can Marínes cità alguns dels projectes que es duen a terme al llarg d'aquest curs escolar com la recuperació de l'ametlla del Pla de Corona, la reintroducció de la gallina eivissenca; o la descoberta per als alumnes d'activitats tradicionals com la preparació de les olives, el codonyat o els formiguers.

Les Jornades d'Eivissa varen comptar amb la intervenció final del secretari d'organització de l' STEI Intersindical, Francesc X. Alomar, que va agrair l'organització d'aquestes als companys de Pitiüses i la seva gran implicació en la tasca; així com també la participació de les persones ponents i del gran nombre de gent inscrita. ■

TAULA D'EXPERIÈNCIES EDUCATIVES DE MENORCA

Pere Alzina

Plantejar en unes jornades d'innovació educativa una taula rodona on s'exposin experiències de totes les etapes educatives és un format complex i més tenint en compte les tres conferències precedents. És impossible copsar totes les idees generades en aquestes jornades. Per tant, només identificarem els trets fonamentals i les línies genèriques exposades.

Aquest bagatge aportat i viscut, fou prè a la taula rodona final amb un repete important i complex: analitzar experiències de totes les etapes educatives; obtenir una visió de conjunt, global, que copsés la realitat actual a l'illa de Menorca. D'aquesta manera participaren la Cooperativa d'Escoles Infantils 0-3 de Maó (projecte global del municipi i les innovacions empreses en els darrers anys); el CEIP Francesc d'Albranca ens explicà la seva experiència en el disseny, aplicació i avaluació dels ambients d'aprenentatge a infantil i a primària; el CC Calós de Ciutadella explicà la seva experiència de gran aula a l'etapa de primària i el treball coordinat dels mestres; des de l'IES Biel Martí de Ferreries ens explicaren el programa d'acollida d'alumnes i l'acció tutorial i finalment, l'IES Maria Àngels Cardona de Ciutadella ens explicaren les innovacions dutes a terme en el cicle formatiu d'hoteleria i l'acció pedagògica dins el sector turístic. Per tant, des de 0-3 fins a la Formació Professional de Grau Superior.

La taula rodona la vam distribuir en tres grans apartats: d'on venim? Breus

apunts de la nostra història de l'educació. On som? A partir de les aportacions dels participants a la taula i, finalment, ens plantejarem cap on anem a tall de conclusions a partir de tot el que s'havia aportat.

ON SOM ARA?

Aquest fou el nucli de la taula rodona: les experiències que es presentaren que abastaren des de l'Educació Infantil fins a la Formació Professional de Grau Superior.

En primer lloc, Cristina Guillem i Bità Llobera (presidenta de la Cooperativa d'Escoles Infantils de Maó) explicaren els seus inicis (amb la inauguració de

les primeres guarderies per oferir suport i cobertura a l'accés de la dona al món del treball a finals dels anys 70) que es transformaren, poc a poc, en escoles infantils ben dotades, creant una gran xarxa pública 0-3. En el marc de la Cooperativa, les escoles treballen de manera conjunta i observem la ciutat des d'una perspectiva global per poder afrontar millor les necessitats educatives i socials de la comunitat. El coneixement de la realitat global i de la realitat que envolta cada centre els permet iniciar i mantenir projectes comuns: com és el cas dels menjadors escolars (considerat com un espai educatiu més), l'escola de vacances o les jornades i xerrades de formació, alhora que coordinen accions i esforços amb els serveis

de Benestar Social. El context és favorable: Maó és una ciutat educadora i des de l'Ajuntament es dona suport i cobertura a aquesta xarxa pública. Un bon exemple de coordinació i col·laboració a molts nivells.

En segon lloc, Cristina Moll, exposa l'experiència del CEIP Francesc d'Albranca des Migjorn Gran que han organitzat el centre per ambients d'aprenentatge, amb mobilitat de mestres i de fillets i de filletes i el treball conjunt de diferents edats, des de l'educació infantil 3-6 a l'educació primària. Els fillets i les filletes s'organitzen, cada setmana, per anar als tres espais que es posen en funcionament i van anotant, en un quadern, el seu procés d'aprenentatge. Tot l'horari del centre s'organitza entorn a aquests ambients, entre els quals podem anomenar el *Domèstic*, el de *Construccions*, el de l'*Art* o el de *Psico* a infantil i *Entendre el Món*, *Bios*, *Enigmat*, *Art i Cos*, *Let's Speak* i *Hort* a tota la primària. Els agrupaments són heterogenis i flexibles i es tenen en compte un conjunt de normes per fer accessibles els coneixements des d'aquesta interessant perspectiva: el cercle inicial i final (on es comença i s'acaba l'ambient

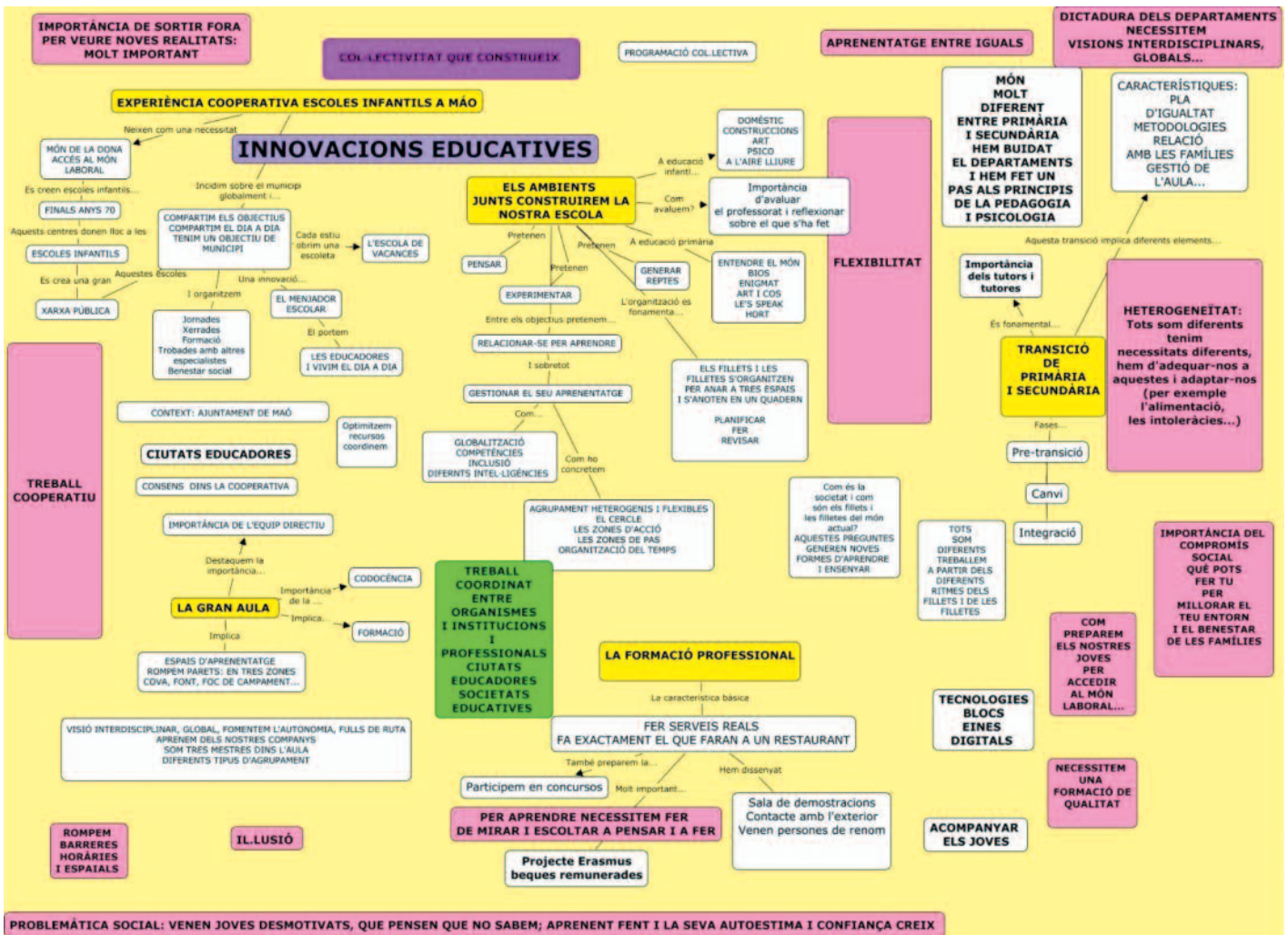
amb una reflexió sobre el que s'ha après), les zones d'acció on els fillets i les filletes treballen en un determinat ambient activitats preparades i graduades (poden trobar diferents nivells de dificultats, des de d'activitats simples a activitats complexes – tres estrelles –). Tot plegat professorat i alumnat pensen, experimenten, es relacionen i gestionen els seus aprenentatges, generant reptes, globalitzant coneixements, tenint en compte la inclusió (com a camí per fer, no com objectiu prefixat) i les diferents intel·ligències, capacitats, maneres de ser, de pensar i de relacionar-se. Una nova organització per a l'educació del segle XXI.

En tercer lloc, intervingueren Alex Marquès i Maite Carreras (mestra i directora del CC Salesians de Ciutadella, Calós) i ens explicaren la seva experiència de gran aula. Les grans aules són espais d'aprenentatge més grans que les aules comunes i engloben a prop de quaranta fillets i filletes amb tres i quatre mestres dins l'aula. Estan dirigides a potenciar experiències d'aprenentatge autònomes i variades a la diversitat de l'alumnat. El disseny d'espais (*El Foc de Campament*, *la Font*, *la Cova...*) i les ac-

tivitats (molt variades i realitzades per grups de fillets i de filletes de cada gran aula, d'entre deu o dotze) que es proposen a l'alumnat, faciliten la seva autonomia, alhora que garanteix l'acompanyament del professorat que treballa en equip i assessora, suggereix, guia, ajuda i avalua. Aquesta organització (que implica tirar parets físiques) els permet la codocència i treballar des de la perspectiva inclusiva com una opció preferencial del centre. Rompre barreres horàries i espacials ens obre camí, igualment, cap al futur educatiu.

En quart lloc, Anselm Barber i Joan Coll (mestre i director de l'IES Biel Martí de Ferreries) exposaren la seva experiència que té per objectiu facilitar la transició de centre que es dona entre l'educació primària i l'educació secundària. Un canvi que sol ser sovint massa sobtat i trasbalsa molts fillets i filletes. Una de les idees eix d'aquest projecte és minvar la importància dels Departaments a Secundària i potenciar visions més interdisciplinàries i globals (necessitem minvar el que ells mateixos van anomenar dictadura del departaments) i donar pas als nous principis de la pe-

MAPA CONCEPTUAL ELABORAT AL LLARG DE LA SESSIÓ

dagogia i de la psicologia. El procés és llarg i està ben planificat: existeix una pre-transició, el canvi pròpiament dit i la integració en la nova realitat del centre de secundària. Tot plegat es pensa, planifica i executa des d'un pla d'igualtat entre els professionals de les diferents etapes, les seves famílies i els mateixos al·lots i al·lotes. En aquest projecte de centre, els tutors i les tutores juguen un paper rellevant i els equips educatius són l'eix de la presa de decisions.

I finalment, en cinquè lloc, l'IES Maria Àngels Cardona de Ciutadella, exposà la seva experiència i les innovacions portades a terme en el cicles de Formació Professional de Cuina i Restauració, Cuina i Gastronomia, Serveis de Restauració i Direcció de Cuina, a càrrec dels professors Joan Capó i Cati Zornoza. Ens explicaren que la característica bàsica de la formació que ofereixen és dissenyar i aplicar serveis reals, és a dir, ense-

nyar-los allò que realment hauran de fer en un restaurant. Aquí tenim una de les claus d'una Formació Professional de qualitat: una adequada resposta i adient formació a les necessitats del mercat laboral, amb una formació curosa i sistemàtica. El contacte amb l'exterior és una constant en aquests cicles (participen en concursos, envien alumnes a estudiar fora mitjançant el Projecte Erasmus amb beques remunerades, reben restauradors de renom i aprenen d'ells, obren el restaurant un dia a la setmana a tota aquelles persones que hi vulguin anar...). Aquesta feina té un profit, afirmaren: molts joves que arriben desmotivats, que pensen que no saben, aprenen fent i augmenta la seva autoestima i la seva confiança. Així hauria de ser la Formació Professional al segle XXI.

ON ANEM?

De l'exposició i posterior debat d'aquestes cinc excel·lents experiències

en podem treure moltes conclusions que ens permeten albirar un futur prometedor, encara que hi quedi molta feina per fer. No és fàcil identificar-les ni resumir-les i segurament, cada persona que va assistir a les jornades haurà arribat a conclusions ben diferents, però, ara per ara, i passat el temps necessari per haver paït les idees, considerem important destacar:

La necessitat de seguir aprofundint en el treball cooperatiu, en el treball en xarxa entre les diferents persones que tenen responsabilitats educatives i el treball coordinat entre diferents administracions i institucions públiques i privades. En aquesta taula rodona hem pogut comprovar com, per educar, cal tenir en compte tota la comunitat. Els equips, les xarxes, les col·lectivitats construeixen coneixement i fan convergir sinèrgies extraordinàriament positives, a nivell social i a nivell educatiu.

Aquest treball col·lectiu és clau també per fer front a la nova problemàtica social: les persones desmotivades, les persones que no accedeixen a la titulació mínima, les persones en situació d'exclusió social, les persones en risc de pobresa extrema, l'augment de les desigualtats... Sense aquest treball cooperatiu cap canvi en el benestar de les totes les persones seria possible. I en aquest apartat cal destacar la importància del compromís social a partir de l'expressió: *no esperis el que la comunitat pot fer per tu, sinó pensa què pots fer tu per millorar el teu entorn i el benestar de tots els que hi vivim.*

Necessitem avançar per rompre rutines i barreres que van molt més enllà d'allò material o arquitectònic. Els horaris flexibles, els espais oberts, el treball conjunt de persones diferents, l'aprenentatge entre iguals, l'aprenentatge en i des de l'heterogeneïtat... Necessitem flexibilitat i capacitat d'adaptació a les noves i incertes situacions que l'esdevenidor ens presentarà.

Tot plegat necessita una formació de qualitat, adaptada a les necessitats de cada centre i de cada comunitat. Necessitem descentralitzar encara més i dotar de més poder de decisió i actuació als municipis. Aquesta formació ha d'implicar viure noves experiències en noves realitats, allunyades de la nostra zona de confort. Per millorar, necessitem conèixer les experiències de diferents indrets del món, on l'educació fa passes decidides i sòlides. Veure i participar de noves realitats és una necessitat formativa de primer ordre.

I per acabar, a l'entorn de tot el que hem anat explicant, hem de destacar un aspecte fonamental, tot i que és difícil d'encetar i encara és més difícil de mantenir: la il·lusió, el compromís per innovar, per canviar les actuals realitats i adaptar-nos millor als nous reptes planetaris. La il·lusió és un tret diferencial que totes les experiències descrites han apuntat. Sense il·lusió és difícil canviar; gairebé impossible. I la il·lusió neix en les persones i en els seus projectes reptadors.

L'EDUCACIÓ ha de deixar de transmetre per passar a transformar. Cal ensenyar a reflexionar i a pensar sobre com pensem. Igualment, hem d'establir cri-

teris de fiabilitat per a les nombroses fonts d'informació existents (determinats controls de qualitat no garanteixen un coneixement de qualitat).

Res del que ensenyem avui en dia serà transcendent per a viure el 2040; bé, algunes coses sí que seguiran essent rellevants: aprendre a conviure, aprendre i generar benestar entre les persones, establir lligams d'amistat i cooperació, fomentar l'empatia i la compassió; aprendre a qüestionar les visions úniques, les perspectives lineals i les solucions fàcils a problemes difícils... El pensament únic és propi del feixisme sociològic (no només polític) i el podem trobar en llocs molts diferents i sota adjectius grandiloqüents.

Aquests no són coneixements qualsevols que poden tornar-se obsolets; són part de la nostra essència com espècie. I seguiran evolucionant (amb alguns parèntesi com el que ara mateix vivim) al llarg de la història. La història no s'ha acabat; de fet, acaba de començar sempre i quan ens hi sentim protagonistes. Educar ha de consistir en enfortir les identitats de les persones (les diferències) i alhora potenciar la identitat mundial (potser el 2050 podrem dir en propietat una identitat universal).

Creem una societat de persones amb coratge disposats a admetre la ignorància i la petitesa com a humils habitants d'un món amb milers de milions de for-

mes de vida diferent a la nostra. Ensenyem a plantejar preguntes difícils que ens ajudin a aprendre a pensar. No ensenyem respostes simples a preguntes complexes. No hi ha respostes úniques.

L'educació en majúscules ha d'ensenyar a destriar les veritats científiques (que són temporals i històriques) de les creences i dogmes; ha d'ensenyar a desenvolupar la compassió i la empatia vers tots els humans que pateixen, ha d'ensenyar a apreciar la saviesa i les experiències i vivències de tots i cadascun dels qui habitem el planeta, ha d'ensenyar a pensar lliurement sense por al que ens és desconegut i ha d'ensenyar a ser responsables dels actes i de l'esdevenidor del món en el seu conjunt.

Si ens sentim i som els autèntics protagonistes de la història ho aconseguirem.

Quan ho donem tot fet, i només valorem una resposta com a bona, creem persones de pensament lineal. Que cerquen la resposta, quan el que realment tenim són moltes respostes i, en la majoria dels casos, no en tenim cap de resposta. Això implica ser humils.

Conèixer i pensar no implica arribar a veritats absolutament segures; implica dialogar amb la incertesa.

Val la pena intentar-ho. Endavant i gràcies. ■

JORNADES D'INNOVACIÓ A MALLORCA

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

En el cas de l'illa de Mallorca, les Jornades d'Innovació varen tenir lloc dins els primers dies del mes de novembre. La primera de les xerrades va anar a càrrec de **Daniel Gabarró**, amb el títol *"Bona ortografia sense esforç"*.

Gabarró expressà, de bon començament, que l'objectiu de la seva ponència era donar les eines i les estratègies per a "reduir en un 50% les faltes d'ortografia que cometen els nostres alumnes en un trimestre", davant les queixes de molts docents que "hi dediquen moltes hores amb pocs resultats". També es referí a la incertesa que hom viu davant el futur i a la necessitat d'ajudar els infants i joves a "adaptar-se a un món que no sabem com serà".

El ponent defensà que calia millorar l'ortografia utilitzant la memòria visual i que **"les persones amb bona ortografia veuen les paraules en la seva ment; per això la dominen sense esforç"**. Amb els continguts de la seva ponència volia donar a conèixer una aplicació que ajudàs els alumnes a fer el mateix.

Gabarró basà el seu mètode en el bon ús i en l'explicitació dels "processos mentals aplicats a l'ortografia" i esmentà les tres estratègies errònies que es produeixen i que fan inviable l'aprenentatge de l'ortografia per a una part dels nostres alumnes. En aquest sentit, parlà dels estudiants que únicament tenen accés a l'adquisició dels coneixements de la llengua "des d'un punt de vista auditiu". La segona de les estratègies er-

Una de les ponents a la taula rodona

rònies anava referida a aquells alumnes que aprenen sobretot des de l'àmbit cinestèsic: "són aquells infants i joves que no paren quiets ni un sol moment; que aprenen movent-se", explicà.

La darrera vessant errònia és la dels alumnes en els quals predomina l'estratègia visual creativa, un fet que també els comporta moltes dificultats a l'hora de retenir els coneixements adquirits en el seu moment de les bones pràctiques ortogràfiques.

Un cop feta aquesta presentació, Daniel Gabarró presentà als assistents, d'una manera extensa, les vuit etapes que els docents i els alumnes havien de dur a terme perquè els alumnes aprenguessin bé l'ortografia sense esforç. Aquest procés havia d'incloure tres ingredients irrenunciables: una estratègia visual, una adquisició gradual del domini del vocabulari; i, una vegada assolides les dues anteriors, "qualsevol treball ortogràfic podia començar a ser adient i productiu".

Gabarró acabà la seva xerrada dient que “tota la informació referent a aquestes vuit etapes de l’aprenentatge de l’ortografia es pot trobar en el web boiraeditorial.com”, en vuit vídeos de curta durada en què s’expressa cada una de les fases del procés.

La segona xerrada de les Jornades també va anar a càrrec de Daniel Gabarró, amb el títol de “Problemes matemàtics sense esforç”. Segons el ponent, per a resoldre qualsevol problema matemàtic, “la clau és ensenyar a pensar matemàticament. És a dir, a deduir quina és la relació que hi ha entre les dades i aplicar-la”. D’aquesta manera, els alumnes podran decidir de forma raonada en cadascun dels passos del procés de resolució.

Seguint els passos del mètode que Gabarró va presentar, de manera ordenada, es descobrirà la relació que hi ha entre les dades i, gràcies a aquesta relació, hom podrà trobar la solució del problema. Conseqüentment, és molt important ensenyar el nostre alumnat a “executar correctament cada pas per a evitar embussos cognitius”.

Segons el ponent, sense un mètode clar per ensenyar a resoldre els problemes, l’alumnat no tindrà eines per enfrontar-s’hi i tendirà a viure les matemàtiques com una àrea incomprensible i insuperable. En canvi, **si els ensenya a resoldre un problema pas a pas, els ajudarem a crear una ment matemàtica**

Daniel Gabarró durant la seva ponència

que els acompanyarà al llarg de la seva vida.

La metodologia presentada per Gabarró “és útil per a tot l’alumnat i, especialment, per a aquells amb dificultats per resoldre els problemes o, simplement, que no els agraden les matemàtiques perquè no les entenen”. Aplicant-la, el professorat sabrà quan un alumne està raonant correctament i, quan no ho estigui fent, on falla i com ensenyar-li-ho correctament. L’alumne, per la seva part, sabrà què està fent, per què i per a què. D’aquesta manera, el procés de

resolució de problemes matemàtics té un sentit i evitam que es generi un rebutgi per part de l’alumnat. “Perquè als alumnes sí que els agrada resoldre problemes, el que no els agrada és la incomprensió”, va concloure.

La tercera de les ponències de les Jornades va anar a càrrec de **Marta Portero**, investigadora en el grup de Neurobiologia de l’Aprenentatge i la Memòria de l’Institut de Neurociències de la Universitat Autònoma de Barcelona, “amb el títol *“Neurociència i aprenentatge. Educar tenint el cervell en ment”*, que va comentar que un dels darrers Premis Nobel s’havia atorgat precisament als treballs realitzats al voltant del paper de l’hipocamp en el procés d’adquisició del coneixement. La ponent manifestà la seva intenció de lligar aspectes com la neurociència i l’educació, les bases biològiques de la conducta i de la ment i com aquests factors són decisius en el procés d’ensenyament i aprenentatge. “Allò que hem de posar de manifest és el marc teòric que sustenta tot això”, aclarí.

Fent servir l’ús d’alguns exemples i la projecció de vídeos de Youtube de curta durada, Portero va posar de relleu que “el cervell tendeix a homogeneïtzar la conducta amb el grup de referència” a l’hora de pensar, sentir i actuar; i per això, davant certs fets, tendim a donar

Sandra Serra presenta la ponent Marta Portero

Imatges de la taula rodona

una resposta automatitzada. En aquestes situacions, ens trobam amb allò que la conferenciant qualificà com “el cervell que nos aborrega”.

Marta Portero repartí als assistents a la conferència una tarja de color verd i una altra de color vermell per tal que anessin considerant si els postulats que la ponent els presentava eren certs o falsos. En aquest sentit, plantejà si és cert que només utilitzam un 10% del nostre cervell (fals), si el cervell es modifica al llarg de tota la vida (cert), o si les alteracions en el desenvolupament

d'aquest òrgan són degudes només a causes ambientals (cert). “El que passa a l'entorn, modifica el nostre substrat fisiològic”, precisà.

També explicà que “el cervell ha evolucionat sabent que tot allò que l'ha emocionat és bo que ho recordi l'endemà” (és el que es coneix com a *memòria emocional*); i, per tant, cal que durant l'aprenentatge es desperti la curiositat, l'alegria o la sorpresa amb l'objectiu d'enriquir la proposta i afavorir els processos de consolidació de la memòria.

Insistí en la importància cabdal dels primers anys de vida dels infants, en què es donen infinites connexions neuronals, i de com més endavant té lloc allò que es coneix com a “poda neuronal”, etapa en la qual s'elimina prop del 50% d'aquestes per influència ambiental. En aquest sentit, referí que l'aparició de l'autisme pot tenir el seu origen en un “dèficit en aquesta poda”.

Marta Portero esmentà també aquells factors que influeixen en l'aprenentatge dels nostres infants i joves, i parlà de la importància de mantenir la sinapsi, això és la connexió neuronal, i la seva durada com un mecanisme cabdal per al gaudi de l'aprenentatge i per a la consolidació de la memòria. També destacà una de les darreres troballes de la investigació en referir-se a la plasticitat cerebral: “el cervell canvia la seva estructura en base a les experiències que vivim”, amb tot el que això suposa per a la psicologia.

En parlar del procés de l'aprenentatge, cità la importància de l'atenció: “sense atenció no hi ha aprenentatge”. Tot i que, cal tenir-ho en compte, l'atenció és focalitzada i cíclica: “depèn de la tasca, l'activació i la motivació”; i també és limitada. Per totes aquestes qüestions abans esmentades, segons la ponent, “tot allò que provoqui l'atenció dins aquest procés serà benvingut”.

Portero es referí també a la necessitat de mantenir ben viva l'activació a l'hora d'assolir un aprenentatge amb èxit,

Imatges de la taula rodona

Imatges de la taula rodona

però que no ha de ser “ni Low ni High”; ja que no es pot aprendre bé en situacions de por, d'ansietat o d'una excessiva sorpresa. En aquest sentit, parlà d'evitar els estímuls distractors a l'aula, com la sobreabundància de materials penjats a les parets d'alguns espais escolars; i de la necessitat de cercar elements que afavoreixin l'atenció, l'activació i la concentració del nostre alumnat, com l'ús adequat de la música o els entorns naturals.

La ponent tancà la seva intervenció dient que, gràcies a les darreres descobertes de la investigació, es té la certesa que **“qualsevol procés cognitiu d'aprenentatge té un component emocional inevitable”** i que tot allò que percebem “no és neutre”, sinó que ens modifica de qualche manera. Per al món educatiu, encara avui dia és “un repte saber com funciona el cervell”, a causa de la seva complexitat; així com tampoc no disposam “d'uns protocols o unes receptes que ens permetin saber com funcionarà el cervell”, que no és, tot sigui dit, “l'objectiu de la neurociència”.

Les II Jornades d'Innovació, celebrades a Palma, varen tenir com a acte de cloenda una “Taula rodona d'experiències pedagògiques” al llarg del matí del dissabte dia 10 de novembre. Hi participaren representants dels següents centres: Dolors García, d'**Es Jardí Iniciativa Waldorf de Manacor o-6**; Maria An-

Clausura de les Jornades de Mallorca

tònia Sureda, del **CEIP Sant Miquel** de Son Carrió, que exposà la seva experiència i proposta educativa de centre en el segon cicle d'infantil; Minerva Parreño, en representació del **CEIP Talaiot** de S'Illot, que parlà del seu projecte per a l'educació primària; Cata Nicolau, que va donar a conèixer la posada en marxa recent dels ensenyaments integrats de música així com la introducció del segon cicle d'infantil en el **CEIPIEM Simó Ballester** de Manacor; Maria Antònia Reinés, de l'**IES Antoni Maura** de Palma, un dels centres pioners en la creació de

la Xarxa d'Instituts connectats pel canvi, compartí amb els assistents les seves propostes d'innovació per a secundària; i Aina Sans i Miquel Salom, del **Col·legi La Salle** de Palma, ens donaren la conèixer els seus estudis del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Educació Infantil.

Les Jornades es varen cloure amb les intervencions del secretari general de l'**STEI Intersindical**, Miquel Gelabert, i del conseller d'Educació i Universitat, Martí March. ■

ENTREVISTA A JAUME CARBONELL, AUTOR DEL LLIBRE “L'EDUCACIÓ ÉS POLÍTICA”

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

El passat 10 d'octubre, es va presentar a l'Escola de Formació de l'STEI Intersindical el llibre “L'educació és política”, de Jaume Carbonell. L'acte comptà amb la presència, a més de l'autor, de Pere Polo, president d'Ensenyants Solidaris; Mercè Borràs, mestra i regidora de l'Ajuntament de Palma i Maria Antònia Font, professora i membre de l'STEI Intersindical. En aquesta entrevista parlem del llibre amb el seu autor.

Podríem començar parlant, Jaume, dels motius o antecedents que varen donar lloc a “L'educació és política”. Quin ha estat el punt de partida?

Tal com explico en el llibre, el seu origen va tenir a veure amb els atemptats que es varen produir a Barcelona el 17 d'agost del 2017, després de saber que els autors havien estat uns joves de Ripoll suposadament ben integrats, bons alumnes i que no responien al perfil clàssic de terroristes ni, per suposat, eren gent de l'entorn marginal. Davant aquest fet, molts ens vàrem fer la pregunta de com era possible que allò hagués succeït? Com era possible que “persones bones fessin coses dolentes”?

Res ens quadrava, ja que Ripoll era un lloc tranquil, en què no hi havia segregació escolar ni tampoc cap tipus d'es-

clat de conflictes racials. Més endavant, aquest debat es va veure ampliat amb els fets que es varen produir arreu de Catalunya amb motiu de l'1 d'octubre i la reacció contundent i violenta de les forces de seguretat a molts col·legis electorals. I les qüestions que ens vàrem plantejar foren aquestes: “Com es parlarà de tots aquests fets a les escoles? O és millor no parlar-ne? Pot quedar l'escola al marge de tota aquesta realitat que desperta tantes preguntes en els nostres alumnes?”

Et vares desplaçar un temps a Ripoll per a analitzar de més a prop el que havia pogut passar. Què hi descobrires?

En un primer moment vaig veure que no hi havia passat res, que no s'havia produït cap conflicte, perquè ens trobàvem amb dos mons separats; amb dues

comunitats separades sense relació entre elles. En el cas dels autors de l'atemptat, es tractava de joves “de segona generació”, amb un doble sentiment de pertinença a cada una de les comunitats, però també amb una doble frustració i grans contradiccions. Uns nois que en cap moment s'havien sentit integrats dins la societat de Ripoll i que es consideraven de manera permanent jutjats pel seu entorn.

Aquesta sensació de frustració i de profund desarrelament va ser aprofitada per l'imam, que els va adoctrinar (això sí que és adoctrinament), i els va captar per a la causa del terrorisme. Tot plegat, ens ha de dur a plantejar-nos què ha fallat al llarg de tots aquests anys, quin grau d'interculturalitat efectiva hem estat capaços de construir i com podem respondre a aquesta complexitat.

En el llibre parles de la necessitat d'una escola democràtica de debò per a anar superant totes aquestes dificultats i els nous reptes que tenim al davant. Quins són els antecedents d'aquest tipus d'escola?

Hi podem incloure els "clàssics", que ja parlaven de la importància de la integració, dels beneficis de la interculturalitat i d'una bona atenció a la diversitat. En aquest sentit cal que ens plantejem sense por i amb la màxima sinceritat dues qüestions: la diversitat s'accepta o es tolera? Volem que aquests alumnes formin part dels nostres col·lectius en un pla d'igualtat, amb les mateixes drets i amb les mateixes oportunitats dins i fora de l'escola?

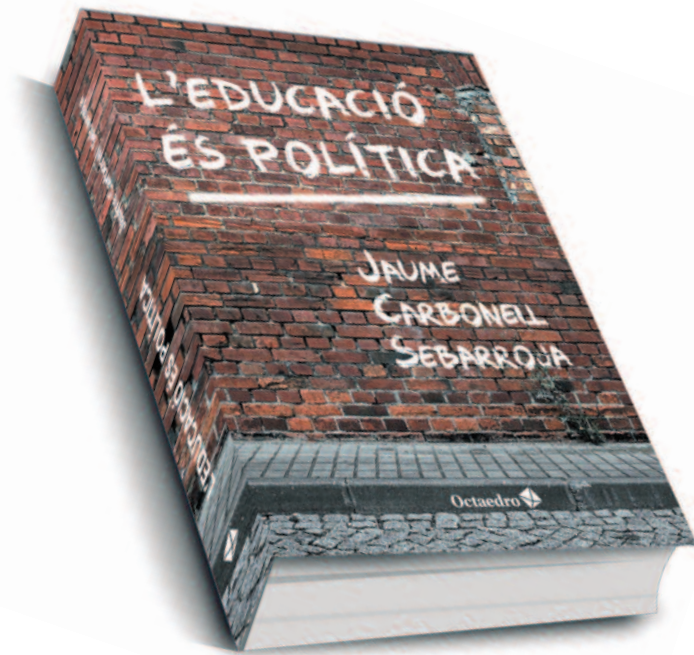
Pel que fa als antecedents que em demanaves, autors com Freire, Freinet, Milani i altres educadors sostenien que és una ingenuïtat i una trampa concebre una pràctica educativa autònoma, deslligada de les opcions polítiques, socials i ideològiques. El mateix Freire, l'any 1990, deia: "Els que parlen de neutralitat són els que temen perdre el dret d'usar la seva no neutralitat a favor seu".

Hi ha dues premisses bàsiques en l'educació basada en valors democràtics, per damunt de tot: la Declaració Universal dels Drets Humans i la Convenció sobre els Drets de l'Infant.

I quins són els rivals o enemics d'aquesta educació democràtica? A qui no li va bé de cap de les maneres?

Als que ostenten el poder, a certes ideologies, als estats, a alguns grups de pressió, mitjans de comunicació, partits polítics i plataformes... En una paraula, a aquella gent que fomenta la xenofòbia, el manteniment de les desigualtats, l'existència d'una classe social inferior a les altres i la tendència que tenen a uniformitzar les conductes, com si no més n'hi hagués una de bona i digna.

Els principals enemics de l'educació democràtica són les persones que defensen l'individualisme, amb aquest fals discurs de neutralitat en què no cal tenir cap tipus de compromís social o polític. Tal com dic en el llibre, "La coartada de la neutralitat és una coartada ideològica que utilitzen els governs per mantenir-se en el poder".

Per la seva part, quins són els grans beneficiats per l'educació democràtica? A qui aprofita?

D'entrada es pot dir que a tota la ciutadania i, d'una manera més concreta, a aquells col·lectius més vulnerables o que estan en una situació d'un risc social més elevat. Si ens creim de debò que la democràcia és un projecte de futur, hem de ser molt conscients que aquesta ja es viu a l'escola, dins la seva pròpia organització; per tant, cal que els alumnes aprenguin a exercir-la, no ens podem quedar en un discurs retòric que no es concreta en cap tipus de pràctica real.

L'educació democràtica suposa la participació activa del conjunt de la comunitat educativa i el foment d'una educació crítica, lliure, solidària, basada en els valors com el respecte, la llibertat, la cura de la diversitat; la justícia social es troba en l'ADN de l'educació democràtica.

Has parlat d'una educació basada en valors però, en canvi, veim com cada vegada més les matèries anomenades "humanístiques" com per exemple la filosofia perden presència dins el pla d'estudis dels nostres alumnes. Què en penses d'això?

En aquest aspecte crec que no hauríem de caure en l'error, segons la meua opinió, de considerar com a "humanísti-

ques" certes matèries com la filosofia (a les quals la LOMCE tracta com a "sabers inútils") i deixar les altres fora d'aquesta qualificació. Hem d'evitar aquesta fragmentació i tenir una mirada més ampla de tot l'entorn escolar, ja que totes les àrees, moments i espais tant del centre com del contingut curricular han d'ajudar a pensar el nostre alumnat.

L'educació democràtica considera totes les matèries del currículum com a oportunitats per a formar en valors i com a ciutadans i ciutadanes el nostre alumnat. Prendre consciència dels problemes de la societat, informar-se de manera objectiva, deliberar i opinar críticament són tasques que han d'amarar el contingut de totes les àrees curriculars i les activitats del centre. De la mateixa manera que les metodologies docents que s'emprin són també una oportunitat rellevant d'educació en valors.

Ja que parles de metodologies docents, en aquests moments el món educatiu a les Illes Balears, i supòs que també a altres bandes, viu un boom de la innovació. Quina anàlisi en fas de tot plegat?

En el cas de Catalunya tenim, per exemple, la irrupció del projecte Escola Nova XXI de fa pocs anys. Penso que allò que coneixem com a "innovació" té diferents cares i que massa sovint, sota aquesta denominació, hi cap tot. Les tradicions renovadores i transformadores, com les que proposava Paulo Freire, no són d'a-

ra, però ja llavors incidien molt en aspectes com que calia un canvi d'escola que fes possible un canvi social; però que fos un canvi de fons, amb valors molt propis com la ciutadania per a tothom i la lluita per una veritable emancipació dels sectors més desfavorits.

Avui dia ens trobam amb metodologies i projectes "innovadors" que no suposen altra cosa que simples canvis epistèmics de noms, a mans de fundacions i associacions, algunes amb ànim de lucre. I que són propostes que no van al fons, molt poc compromeses amb l'educació democràtica. Tothom parla d'innovació, fins i tot els bancs i caixes que reproduïen les estructures de poder o no qüestionen en cap moment les diferències socials.

La tasca docent està sotmesa de manera permanent, al llarg dels darrers temps, a l'amenaça de la denúncia i de l'acusació d'adoctrinament. Què podem fer com a docents davant aquesta situació d'assetjament que patim per part d'alguns partits polítics i entitats?

El primer que cal considerar és que l'escola no és neutra i que, com tothom, els que la integren tenen idees sobre el món, creences i opinions. Per tant, hem de descartar del tot el concepte de neutralitat, perquè és una fal·làcia. Tal com dic en el llibre, la coartada de la neutralitat és una coartada ideològica que utilitzen els governs per mantenir-se en el poder.

L'adoctrinament és un concepte que consisteix en la imposició d'una ideologia sectària i té molt a veure amb el dogmatisme. Originàriament anava referit a l'ensenyament de la fe i la doctrina cristiana i, amb el pas dels anys, ha anat incorporant altres creences religioses, ideologies polítiques i fonamentalismes i fanatismes de tota classe. Per tant una acusació d'adoctrinament ha d'abastar tot un sistema, com en el cas de la Xina de Mao, el règim de Jomeini o la Turquia d'Erdogan, que fa purgues de mestres; en què no s'admetien o s'admeten altres maneres de pensar.

Això passava a l'escola franquista, però en cap cas es dona a l'escola catalana o a la balear actuals. L'escola catalana, que conec bé de fa tants anys, té molts problemes però no és l'adoctrinament;

aquest es va destapar a partir de l'1 d'octubre de l'any passat. Abans ningú en parlava.

Una enquesta de la Fundació Bofill del passat mes d'octubre posa de manifest que un 29,3% dels docents ha deixat de tractar l'actualitat política i social a l'aula per què "no sap com s'interpretarà". És el que pretenen els que posen les denúncies d'adoctrinament, no hi ha cap dubte.

És evident que el poder de l'estat intenta imposar un discurs molt concret: recordem el que va dir Wert en el Congrés quan defensava que un dels objectius de la LOMCE era "espanyolitzar a los alumnos catalanes". O aquelles veus que trobaven massa suau l'aplicació a Catalunya del 155 i que aquest article de la Constitució també havia d'afectar l'àmbit escolar i els mitjans de comunicació de la Generalitat.

També han fet servir com a caps de turc els directors o els docents de localitats com La Seu d'Urgell, Balaguer i Sant Andreu de la Barca amb les denúncies d'adoctrinament. D'aquesta manera han donat una passa més i han judicialitzat l'escola, quan abans aquestes qüestions es deixaven en mans de la inspecció educativa. Tot plegat respon a una estratègia molt ben pensada d'atemorir el professorat i instal·lar la por en tota la comunitat educativa.

Per tant, les conseqüències ja s'han començat a sentir i a patir...

Hi ha casos de centres en els quals els directors han recomanat als docents que certes qüestions no es tractin a les aules o que, per exemple, l'apartat del temari dedicat a les institucions catalanes no es vegi fins més endavant... El més greu de tot plegat, però, és que es normalitzi la por amb les nefastes conseqüències que això suposa per a la llibertat d'expressió dels docents.

Com a dada esperançadora de l'enquesta a què t'has referit abans, l'estudi recull que, pel que fa a les famílies, en un 70% dels casos es mostren partidàries a què les controvèrsies polítiques i socials s'han d'abordar a l'escola; i que un 70% dels professors creu que la seva obligació és abordar aquestes qüestions a l'aula. Per tant, la lluita per

a educació democràtica continua i és més necessària que mai.

Per anar acabant, Jaume, com creus que ha de ser el docent del segle XXI?

Ha de ser un mestre que acompanyi l'alumne i no es limiti a ser un pur transmissor de coneixements. Avui dia necessitam docents que ajudin els infants i joves a saber organitzar bé tots els sabers que tenen al seu abast, que li faci de guia en l'aventura de descobrir la realitat que l'envolta, les experiències que viurà, el coneixement del seu entorn.

L'educació democràtica, a més, exigeix un professorat amb un ferm compromís ètic, així com una implicació de tots els agents que intervenen en el procés de socialització de la infància i la joventut. Ens calen uns docents que sàpiguen llegir la realitat i que siguin, alhora, agents que promoguin canvis de bon de veres, no només de metodologies. Si parlàssim d'un triangle, en els seus vèrtexs hi haurien d'aparèixer: l'aula, l'escola i la comunitat.

Durant molts anys has estat el director de la revista "Cuadernos de Pedagogía", tot un referent a l'Estat espanyol. Quina valoració fas d'aquesta etapa tan extensa de la teva vida?

D'ençà de la seva aparició l'any 1975, n'he ocupat diferents càrrecs i ara fa poc m'he jubilat. Del que estic més satisfet és de les dues aportacions que, al meu parer, s'han fet per part dels "Cuadernos". Per una banda, per haver-nos fet ressò, des dels inicis, del moment d'efervescència que es vivia a l'Estat amb l'aparició de plataformes que volien fer realitat els seus somnis de renovació pedagògica que se somiaven al final del franquisme.

I per l'altra, perquè sempre vàrem intentar fer compatible, dins cada un dels números publicats, el debat teòric i l'anàlisi rigorosa de les qüestions pedagògiques d'interès amb les experiències que els centres escolars duïen a terme.

Moltes gràcies, Jaume, pel teu temps, per la publicació d'aquest llibre tan necessari en aquests moments convulsos que vivim i per la teva aportació extensa i honesta al debat pedagògic del nostre país. Fins sempre. ■

AVANTATGES I INCONVENIENTS DE LES TIC EN L'ÀMBIT ESCOLAR

Cira Roig Galdón,
(CEP Formentera)

Ester Marfa Parrona Pons,
(CEIP S'Olivar, Moscarí)

En aquest article parlarem de com les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) repercuteixen en la capacitat comunicativa de l'entorn escolar, de la necessitat dels centres de tenir una comunicació periòdica, oberta i interactiva amb mestres, alumnat i famílies; amb una anàlisi d'avantatges i inconvenients que, per suposat, també es contempen. Finalment, exposarem breument el nostre parer com a mestres.

LA COMUNICACIÓ A L'ESCOLA

En el segle XXI l'aparició de les TIC ha suposat un canvi en la societat, i aquest ha estat tan gran que l'ha convertida en la societat de la informació.

L'escola no està aïllada d'aquesta, i per tant, no pot quedar al marge de l'expansió provocada per les TIC. Aques-

tes han passat de ser una novetat a convertir-se en una eina de treball molt valuosa per a la comunitat educativa (mestres, alumnat i famílies).

Cada dia van sorgint noves aplicacions i webs, com per exemple WhatsApp, Pinterest, Kahoot, Symbaloo, ClassDojo, Facebook, etc. Totes aquestes eines tecnològiques sembla que ens obrin noves vies de transmissió i, per tant, ens faciliten el fet de comunicar-nos amb persones que coneixem i d'altres que no, que tal vegada estan a les nostres antípodes. Tot i així, aquest ventall de possibilitats que se'ns obre al davant també duu implícites una sèrie de dificultats o perjudicis.

OBSTACLES

Alguns dels inconvenients que nosaltres hem detectat a les escoles en relació a la comunicació i les TIC és que aquestes són:

- **IMPERSONALS.** Es perd el cara a cara i la comunicació es torna més freda i menys humana, ja que no s'està en contacte amb l'altre o les altres persones. Un exemple que reflecteix aquest cas és l'ús que es fa de les pàgines de Facebook de les escoles en les quals, tot i els filtres establerts, algunes vegades es permeten aportacions poc constructives, cosa que d'haver-les de dir personalment, tal vegada serien més suaus, inexistents i/o diferents.
- **UN MAR INFINIT D'INFORMACIÓ.** Hem de destriar aquella que és adequada o adient segons les nostres necessitats, de la que no ho és. Aquesta tasca és per si mateixa complexa, però encara més dins l'àmbit educatiu, on els alumnes cerquen constantment informació. Un clic equival a un ventall de pàgines que contenen la paraula objecte de recerca però que no tenen perquè estar relacionades amb ella. Aquí és on resideix la nostra feina com a mestres, hem d'aconseguir que l'alumnat s'iniciï en l'alfabetització digital i siguin competents. Hem de transmetre'ls que la xarxa és còmode, extremadament ràpida i molt útil, però que a la vegada no tota la informació que hi troben és veraç ni que tampoc els apareixerà al primer clic la síntesi d'aquella qüestió just com ells la necessiten. Per aquesta raó és real-

ment important saber fer una selecció de les dades per a que no tenguim lloc un aprenentatge superficial i/o erroni. Aquest procés de recerca, on es comparen fonts diverses i múltiples informacions fins arribar a la bona, activa el clic de les nostres neurones per deixondir l'esperit crític i la reflexió personal.

- **INSTANTÀNIES.** Característica que malauradament està afectant no només a la comunitat educativa, sinó a la societat en general. Ho volem tot JA! Se'ns ha oblidat el que vol dir esperar i tenir paciència; tot té un ritme i l'hem de respectar. Per una banda, un exemple clar d'aquesta situació és quan un infant veu que la mestra està explicant o parlant amb un company seu i, tot i així, repeteix insistentment el seu nom per a que l'escolti i li faci cas a ell. Per un altra banda, un exemple també seria la supressió i/o les abreviatures quan xategen a través de WhatsApp, entre d'altres. No es perd temps en redactar un escrit ortogràficament correcte ni amb estructura, sinó que escriuen tot un seguit de lletres i de idees sense cohesió que posteriorment reproduïen en la feina d'aula.
- **POC INCLUSIVES.** No totes les famílies es poden permetre el luxe de tenir accés a les TIC i/o a la xarxa. Són

un recurs molt útil però a la vegada poc econòmic i en aquest cas es fan més evidents les diferències socials, l'esquerra social, econòmica i digital que, malauradament, ja existeix en la societat.

- **OMNIPRESENTS.** Les trobam per tot arreu i en qualsevol moment. Aquest fet no ajuda a que el nostre alumnat assumeixi la responsabilitat que li pertoca pel que fa al seu aprenentatge. És a dir: si no apuntes les feines a l'agenda, no passa res. Amb un simple missatge pots obtenir la resposta. Però això no acaba aquí. Amb la intenció de fer que els fills compleixin amb les tasques encomanades, els familiars s'encarreguen de preguntar quines són aquestes feines a fer; fet que no ajuda gens al desenvolupament de l'autonomia ni al sentit de responsabilitat que han d'anar adquirint. Si sempre els hi traiem les castanyes del foc no permetem que ells puguin desenvolupar estratègies per enfrontar futures situacions problemàtiques.
- **ADDICTIVES.** El fet de poder accedir fàcilment a tot tipus d'informació, jocs, ... i d'usar a la vegada diferents dispositius, fa que perdem el temps de vista. L'entorn és tan atractiu visualment que hem de recórrer a la nostra consciència i responsabilitat per gestionar-ho. Pel que fa als

adults, suposam, que sabem gestionar-nos, però en el cas dels infants som els adults els responsables. Els entorns virtuals poden esdevenir contraproductius i perillosos desembocant en una addicció, en un cas d'assetjament virtual, etc. A més a més, aquest tipus de tecnologies afavoreixen el sedentarisme i limiten l'activitat física necessària, sobretot, quan parlem d'infants.

BENEFICIS

Alguns dels avantatges que nosaltres hem detectat a les escoles és que són:

- **IL-LIMITADES.** Donen accés a tot tipus de contingut d'una manera senzilla i molt intuïtiva. Per exemple, quan cerquem la paraula relaxació obtenim moltíssimes pàgines on es desenvolupa aquest contingut. A la vegada cadascuna d'aquestes possibilitats ens deriva a altres temes, enllaçant així esllaons d'una cadena sense fi. I com no, anomenar també les múltiples aplicacions que van sorgint dia a dia, com a bolets, i amb unes especificitats inimaginables.
- **MOTIVADORES.** Per als alumnes l'únic fet de canviar el llapis i el paper per una tablet o un ordinador ja els suposa un atractiu especial. Cal dir que a més de la motivació extra que crea en els alumnes, també la crea sobre els docents, atès que ens per-

met adaptar les activitats al ritme de cadascun dels infants i al seu nivell curricular amb més facilitat.

- **PART DE LA SOCIETAT.** L'escola (alumnes, mestres i famílies) és conscient de l'existència de les TIC. El més gratificant de tot, és saber que estan a l'abast de tothom en qualsevol moment i que a la vegada tenim l'autonomia de triar lliurement si les usam o no, i per a què. Hi ha centres que es comuniquen amb la resta de la comunitat educativa via Facebook, bloc, web, etc; però n'hi ha d'altres que aposten pels plafons informatius. Dues vies de comunicació ben diferenciades però igual de vàlides. Cada centre educatiu decideix quin paper li vol donar a les TIC en consonància amb la línia pedagògica que ha escollit.
- **ENRIQUIDORES.** Gràcies a elles podem investigar sobre aficions, interessos, dubtes, curiositats... formant-nos d'una manera informal i essent així els protagonistes del nostre propi aprenentatge. Tota aquesta situació dona peu a un procés de reflexió i gestió de la documentació que es consumeix, donant lloc a un gran exercici de responsabilitat. En el cas dels alumnes, comencen contrastant la veracitat o falsedat de la informació que van trobant. Llavors és quan se'ls engega la maquinària que els desperta l'es-

perit crític, el qual anirà definint la seva personalitat.

LES NOSTRES REFLEXIONS

Després de llegir aquest article és evident que vivim en un món tecnològic, el qual té els seus pros i els seus contres. Queda clar que en la nostra societat, i en particular en l'àmbit educatiu, les TIC han tingut, tenen i seguiran tenint una gran transcendència.

Ens agradi o no, la comunicació virtual guanya posicions a la comunicació per contacte visual, és un fet. Està a les nostres mans escollir com gestionam aquest nou repte. Tot dependrà de la nostra visió o postura i repercutirà, com no pot ser d'altra manera, en els alumnes.

Segons la normativa vigent, un objectiu de l'etapa de l'educació primària és iniciar-se en la utilització, per a l'aprenentatge, de les tecnologies de la informació i la comunicació i desenvolupar un esperit crític davant els missatges que reben i elaboren per incorporar-se en la societat que vivim, cada dia més tecnificada. Valorar la necessitat de fer un ús segur i responsable de les tecnologies digitals, tenint cura de gestionar la pròpia identitat digital i respectant la dels altres (Decret 32/2014 de 8 de juliol).

Com a cloenda, volem remarcar que hi ha tants punts de vista com a persones i per tant no hi ha posicionaments correctes o incorrectes, ni en aquest debat ni en cap altre. Per tant, cada escola fomentarà i/o utilitzarà les TIC segons la línia educativa que s'hagin marcat. No obstant això, segons el nostre parer, tot pot ser bo però amb mesura; imperant una formació que permeti l'alfabetització digital, la competència digital i l'educació integral.

BIBLIOGRAFIA

Fernández Fernández, I. (2018). *Las TICs en el ámbito educativo*. Recuperat de <https://educree.cl/las-tics-en-el-ambito-educativo/>

Decret 32/2014, de 18 de juliol, pel qual s'estableix el currículum de l'educació primària a les Illes Balears, BOIB 097 (2014). ■

MOMENTS A SA TORRE:

“L'EDUCACIÓ VIVA I ACTIVA, UNA FILOSOFIA DE CENTRE”

Joana M. Ramis Femenias
M. Esperança Nicolau Matamalles

L'Educació Viva i Activa, una nova manera d'entendre l'escola i les persones que hi formam part. A Sa Torre volem impulsar aquesta nova manera amb la nostra particular metodologia sorgida d'un model eclèctic, inspirada en altres que ja han teoritzat sobre el tema i fruit d'una profunda reflexió que ha sorgit de la formació que hem fet i seguirem fent, deixant-nos acompanyar per tal de fer-ho cada dia un poquet millor.

El nostre model i la nostra metodologia conforma una filosofia de centre que es basa en els punts que segueixen a continuació, en els quals hi aprofundirem en posteriors articles:

1. ENTRADES I SORTIDES RELAXADES.

Feim entrades i sortides sense presses i sense files, amb una atenció individualitzada per cada infant i cada família. Entenem que per establir un bon vincle de confiança amb les famílies, que ens deixen els seus preuats tresors, aquestes necessiten ser ben ateses, compreses i cuidades. Per això gaudim d'una entrada de mitja hora a Infantil i de quinze minuts a Primària, i una sortida de quinze minuts a tot el centre, per tal de poder donar la benvinguda i acomiadar a cada una de les nostres personetes que ens han acompanyat al llarg del matí. MALAGUZZI (1920-1994) parla d'una

escola amable i acollidora, on s'hi troben bé infants, famílies i educadors/es i aquest és un dels nostres principals objectius.

2. DESIG INNAT DELS INFANTS PER APRENDRE.

MONTESSORI (1870-1952), amb el seu extens treball per trobar una altra manera d'ensenyar, diu que els i les mestres hem de deixar actuar els infants de manera que no hagin de dependre dels adults i, així, fomentar la seva curiositat i creativitat innata. A part d'aquesta gran dona inspiradora i impulsora, molts altres han teoritzat sobre la motivació intrínseca amb la qual venen al món tots els infants,

independentment de la seva procedència.

3. MOMENT D'EXPLOSIÓ CREATIVA.

L'infant neix amb una creativitat que els adults anam *matant* poc a poc. Els infants volen crear, experimentar, manipular. Així, a Sa Torre, intentam cuidar molt els materials que posam a l'abast dels infants, tot té un lloc i un ordre i, sobretot, l'espai on sorgeixen aquests moments d'explosió. En aquests espais sempre tenim en compte els sentits de la vista, del tacte, de l'olfacte i de l'oïda. Cream espais que provoquin el benestar de l'infant i, per tant, així deixar fluir aquesta creativitat innata.

STERN (1924) defensa el concepte d'Educació Creadora i la necessitat de donar llibertat als infants per poder crear, sempre posant al seu abast materials i espais que inspirin aquest poder creador.

4. UN MÓN DE CONEIXEMENTS SENSE IMPOSICIONS.

Treballam molts de continguts, encara que no ho facem tots alhora ni de la mateixa manera. Cada infant experimenta amb els materials proposats i crea els seus propis aprenentatges, que són aquells que segons el seu moment evolutiu necessita. També són aquells que arxivara dins el seu cervellet, ja que

haurà estat un aprenentatge creat per ell mateix i no imposat per un adult que ensenya. L'adult simplement provoca i guia aquest procés d'aprenentatge. WILD (1939-2015) aboga per desenvolupar el potencial de cada una de les persones tenint molta cura dels ambients i materials que aquesta es trobarà, així el propi espai esdevé un element educador més.

5. RESPECTE PER LES ETAPES EVOLUTIVES I LES NECESSITATS AUTÈNTIQUES.

Coneixent i seguint els Estadis de desenvolupament humà, del biòleg suís PIAGET (1896-1980), arribam i respectam les necessitats autèntiques dels infants i no les necessitats imposades pel món dels adults. A l'Etapa d'Infantil i Primer cicle de Primària ens fixam en els Estadis Sensoriomotriu (0-2 anys) i Preoperatiu (2-7 anys). Amb ells, centram la nostra tasca per tal de treballar necessitats com ara l'aprenentatge a través de l'oïda, la vista i el tacte, a través de rutines i hàbits, a través d'una bona adquisició del llenguatge oral, a través del respecte cap a l'egocentrisme i a través del joc. Després ja vendran els aprenentatge a través de la manipulació dels objectes i a través de l'abstracció del pensament i de la metacognició (Estadis de les Operacions concretes, dels 7 als 11 anys, i de les Operacions formals dels 12 anys en endavant).

6. INTEL·LIGÈNCIES MÚLTIPLES.

GARDNER (1943) qüestiona, amb la seva teoria, l'existència d'una sola intel·ligència. Aquest autor concep la intel·ligència des d'una perspectiva

multidimensional i així proposa l'existència de vuit intel·ligències: la lògico-matemàtica, la lingüística, la musical, la cinètico-corporal, la visual-espacial, la naturalista, la intrapersonal i la interpersonal. Entenem i acceptam que l'aprenentatge es donarà si cada infant té l'oportunitat de potenciar la intel·ligència o les intel·ligències dominants des del naixement, així es podran adquirir altres aprenentatges relacionats amb la resta d'intel·ligències.

7. COS I MOVIMENT. JUGAR, JUGAR I JUGAR.

FRÖEBEL (1782-1852) ja defensava una educació basada en el respecte cap a la necessitat de l'infant per aprendre jugant (Pedagogia del joc). En un punt anterior també hem esmentat PIAGET, que apunta el joc com a una de les principals necessitats que defineix l'Estadi Preoperatiu. Són molts autors i

autores que, actualment, defensen el joc com a vehicle principal per aprendre

i que el volen recuperar del desprestigi al qual ha estat sotmès les darreres dècades. L'ECUYER parla de la llibertat interior i del caos controlat del joc lliure en el seu llibre *"Educar en el asombro"* (2012) o *"Educar en l'admiració"* (2017). ORAZI dedica tot un capítol al joc, en el seu llibre *"Les arracades de la mestra"*, en el qual exposa tot un seguit d'arguments per defensar la importància del joc com a motor que impulsa l'aprenentatge i el desenvolupament integral de les persones.

8. EMPATIA I ACOMPANYAMENT EMOCIONAL.

Per fer un bon aprenentatge tots sabem que necessitem el cap, però el gran oblidat és el cor. La nostra comunitat educativa té molt present la importància de mimar el cor perquè el cervell funcioni com cal. Després de diferents experiències i reflexions hem arribat a la conclusió que l'acompanyament emocional i l'empatia són dues àrees que no hem de deixar de banda avui en dia en la societat en la qual ens ha tocat viure. Per això, a la nostra gran família, el respecte i l'estimació van per davant qualsevol altre contingut.

Ens inspirem en la teoria de ROGERS (1902-1987), la qual defensa que les emocions necessiten un acompanyament per tal de fer-ne una bona gestió i així deixar fluir els aprenentatges. ■

La ciència s'acosta a la màgia:

La “NEUROMÀGIA”

i el seu aprofitament didàctic

Francesc Xavier Alomar Novila
Mestre de primària

“La màgia es confirma com una de les més potents eines per als neurocientífics en la recerca de respostes a una de les qüestions més misterioses per al gènere humà: com es crea en el cervell la consciència i la cognició”.

Trobada NeuroMagic 2011. Fundación “Isla de San Simón” Vigo

Com aficionat a l'il·lusionisme i docent, pens que la màgia pot ser una gran eina didàctica i que podem utilitzar-la, amb uns mínims coneixements, a les nostres aules i així ho vaig exposar a un article al número 147 de la revista PISSARRA. Ara bé, d'entrada el concepte màgia pot causar un cert rebuig i pot estar allunyat de qualsevol aspecte científic o pedagògic i, fins i tot, la seva definició es pot reduir a l'acció d'enganyar l'espectador a partir de la premissa: “la mà és més ràpida que l'ull”. És a dir, si entenem la màgia com una manifestació “sobrenatural” que serveix per enganyar l'espectador evidentment no hi trobarem cap tipus d'aprofitament didàctic, però intentem amb aquest article canviar aquesta concepció.

Des de sempre hi ha hagut estudiosos que s'han preocupat d'esbrinar el que hi ha darrera del truc més enllà d'una hàbil manipulació. Un d'aquests fou Ar-

turo de Ascanio (1929-1997) que, després de veure una actuació del mag Fred Kaps va voler donar una explicació teòrica a tot allò que havia vist i

sentit, i començà a treballar en l'anàlisi dels processos psicològics que envolten les sensacions màgiques; de fet les seves conclusions teòriques han mar-

Participants Neuromagic 2011 a la "Isla del Pensamiento". Font: Fundación Isla de San Simón

cat la història de l'il·lusionisme: conceptes com "naturalitat condicionada", "parèntesi anticontrast", "parèntesi de l'oblit", "lleï del moviment prioritari" i molts altres són fruit de les seves investigacions. Durant molts d'anys mags d'arreu del món utilitzaren les seves teories i aplicacions pràctiques, i controlant en certa manera les propietats intrínseques de la ment crearen fets impossibles i en essència màgics.

Des de fa uns anys s'ha obert un nou camp d'investigació amb l'objectiu de descobrir la relació que hi ha entre la màgia i el funcionament del nostre cervell. El punt de partida han estat els importants avanços en el coneixement del funcionament del cervell i del sistema nerviós (l'any 2012 fou l'Any internacional del cervell); això gràcies a l'obtenció d'imatges que aclareixen aspectes sobre el funcionament d'aquest òrgan mitjançant tècniques mèdiques molt poc invasives.

Possiblement gràcies a aquests nous descobriments sobre el funcionament

del cervell, han sorgit molts termes i estudis als quals se'ls ha afegit el prefix "neuro-". Així podem trobar bibliografia sobre "neurocirurgia", "neuroeconomia", "neuromarketing", "neuroestètica", "neuroeducació", "neuromàgia"... Totes tenen en comú la relació d'una determinada ciència amb els fonaments neuronals del nostre cervell.

La "neuromàgia" és una especialitat que pretén estudiar d'una manera científica els trucs realitzats per il·lusionistes a la recerca de la clau que permeti entendre com funcionen els circuits neuronals implicats en la construcció de la pròpia versió de la realitat i, d'una manera especial, en aquells processos relacionats amb l'atenció, la percepció visual i la cognició; precisament aspectes que els mags saben manipular amb molta eficàcia i que la ciència encara no compren prou bé. Els neurocientífics que es plantejaren aquests estudis observaren que els mags durant segles, encara que no sabessin res de com funcionava el cervell i molt manco de paraules com "neurociència" o "neuromàgia", utilitzaven d'una manera intuïtiva la forma en que el

cervell construeix la realitat per dur a terme els seus trucs.

L'any 2010 es va publicar el llibre titulat **"Los engaños de la mente"**, escrit per la parella de neurocientífics **Susana Martínez-Conde** i **Stephen L. Macknick**. El seu treball es basa en la investigació dels jocs i trucs que realitzen els mags i la seva relació amb el funcionament dels circuits neuronals que ens ajuden a construir i interpretar la realitat que ens envolta. L'any 2011 Martínez-Conde i Macknick, juntament amb altres neurocientífics i mags es reuniren a l'Illa de San Simón (La Isla del Pensamiento), situada a la ria de Vigo, per a compartir experiències i coneixements (Trobada NeuroMagic) amb la finalitat d'aprendre com es reconstrueix en el nostre cervell la realitat gràcies a les il·lusions que els mags practiquen. L'any 2013 i 2016 tingueren lloc dues edicions del Festival Internacional de Neuromàgia ("MagicaMente") a les Illes Canàries amb una finalitat semblant: trobar un lloc de confluència entre ciència i il·lusionisme per a difondre els avanços en el coneixement del cervell.

De tots aquests estudis i trobades l'aspecte que, com a docents ens interessa, és que la comprensió dels processos mentals que intervenen en un joc de màgia no només ratifica la màgia com un art escènic, d'entreteniment, d'habilitat i enginy; sinó també com una eina que ens pot ajudar a controlar l'atenció, la presa de consciència i memorització dels aprenentatges del nostre alumnat, a centrar millor l'atenció en el procés educatiu. Martínez-Conde afirma que la màgia pot ajudar en l'estudi dels mecanismes de captació i manipulació de l'atenció i la seva aplicació en els trastorns de l'aprenentatge.

"El gran repte d'un mag és controlar l'atenció de l'espectador... fer que fixi la seva atenció on ens convé i oblidi la resta ... i és aquí quan realitzam l'engany".

Miguel Ángel Gea (mag, especialista en neuromàgia).

Les conclusions de totes aquestes trobades entre especialistes en el món de la màgia i neurocientífics són diverses, però aquelles que tenen una relació molt directa amb la "neuroeducació" i la nostra tasca a l'aula són:

1. El professor de ciències psicològiques i mag Anthony Barnhart tira per terra el concepte de la "multitaska", i afirma que no podem fer tantes coses com pensam de manera simultània, el nostre cervell té recursos limitats i de la grandíssima quantitat d'informació que ens arriba, només pot processar-ne uns 40 bits per segon, amb la qual cosa enfoca aspectes concrets i elimina la resta. És a dir, que no podem fer dues coses que necessitin de la nostra atenció i de l'activació de processos neuronals. Això no vol dir que per exemple no puguem caminar i xerrar a l'hora. Així podem dir que tenim un cert grau de ceguesa psicològica que, en cap cas, té res a veure amb un dèficit visual. Vegem diversos exemples:

- **"Ceguesa per atenció"**, en màgia els mags han utilitzat des de sempre el concepte de focus d'atenció per tal de centrar o desviar l'atenció per poder dur a terme el joc màgic. I per tant fer invisible un gest, un moviment, un objecte que està davant el nostres ulls, però com que la nostra atenció està centrada en un altre lloc no veiem.

- **"Ceguesa pel moviment"**, en aquest cas el nostre ulls quan miram dos o més estímuls en moviment no podem posar atenció a més d'un i els altres es fan invisibles.

- **"Ceguesa a l'elecció"**, és un altre dels conceptes que treballen els neurocientífics i que els mags han utilitzat molt; aquest concepte fa referència a les formes en que les persones som cegues a les nostres pròpies decisions i eleccions. Un exemple clar seria el següent: Pensam que volem una cosa (A), però quan se'ns dona una altra cosa (B) inventam tot tipus de raons que ens persuadeixin a creure que B és una alternativa molt millor i que va ser l'opció que vàrem voler des del principi.

- **"Ceguesa al canvi"**, l'espectador davant canvis a una determinada escena no és capaç de percebre que hi ha alguna cosa diferent del que hi havia abans. En aquest cas el cervell aplica el principi d'economia i treballa amb un mínim d'esforç, i se centra en les tasques que realitza reduint l'atenció cap a altres coses que envolten el focus d'atenció. Si ens fixam en una cosa enfosquim la resta, no podem veure tot el que succeeix al nostre voltant i la nostra percepció es veu col·lapsada.

En un joc de màgia, els il·lusionistes utilitzen molts i diversos recursos per a aplicar aquests tipus de "ceguesa" i poder realitzar davant els nostres nassos els jocs de prestidigitació.

Los engaños de la mente

Connexió entre neurones: sinapsi.

Font: article "Así se comunican las neuronas" revista Muy Interesante

tació: ens poden fer una pregunta complexa que faci que la nostra atenció se centri en la resolució de la qüestió, poden utilitzar elements cridaners, amb colors atractius o instruments misteriosos, o grans moviments... d'aquesta manera el nostre cervell desatén objectes petits, de colors apagats o moviments petits. A la nostra aula podem aprofitar aquests aspectes psicològics per tal de treballar l'atenció i evitar que el cervell es vegi saturat.

2.. De tot el que hem dit, podem deduir una segona conclusió que pens que tots els docents tenim clar i que està a qualsevol manual sobre les tècniques d'estudi: **la reducció de les distraccions**, les coses que ens envolten poden desviar la nostra atenció i avui en dia hi ha nous estímuls que fa uns anys no teníem. Tot el món que envolta les noves tecnologies: tablets, smartphones, xarxes socials són grans aliats en el procés d'aprenentatge-ensenyament, però també un focus de distracció molt gran.

3. Els mags saben des de sempre que una manera de tenir èxit és empatitzar amb l'espectador i **establir una relació emocional positiva** per tal que no hi hagi barreres entre ell i el públic, així com provocar una sensació de benestar i no d'angoixa i un cert grau de misteri.

Sabem que les emocions tenen una gran vinculació amb l'atenció: un docent que provoca sentiments positius en el seu alumnat té moltes més possibilitats de que la seva feina arribi a bon port i el procés d'ensenyament-aprenentatge sigui profitós.

"Estudis recents en neurociència expliquen les bases biològiques sobre per què és important associar les experiències d'aprenentatge amb el plaer, ja que aprendre és quelcom plaent per naturalesa. Tal com descrivia molt bé Sòcrates fa segles: El coneixement comença amb la sorpresa; i avui coneixem els mecanismes neuronals subjacents a aquesta afirmació".

Marta Portero i David Bueno (especialistes en neuroeducació).

4.. Molt relacionat amb el punt anterior trobam **la curiositat**. Estudis en neuroeducació han demostrat que, quan una persona experimenta un estat de motivació prèvia a la realització d'una tasca d'aprenentatge, recorda més aquella informació. El misteri que aporta el món de la màgia contribueix a aquesta consolidació de l'aprenentatge. La màgia permet explotar diversos recursos neuronals i psicològics nostres amb la finalitat de centrar el focus d'atenció en el que és important mentre aconseguim

el seu propòsit: ensenyar de manera sorprenentment lúdica.

5. Un fet important és que tothom és susceptible de cometre errors, i una de les coses que els mags tenen molt clar és la necessitat de **recuperar-se dels errors**. Davant una mala experiència hem de reaccionar i continuar. El mag pot cometre errors, però aquests seran molt més visibles si atura el joc i li dóna importància. Si pel contrari continua, possiblement ningú se n'adoni. A l'aula també podem tenir contratemps que provoquin un error en la nostra tasca, però el fet de continuar corregint l'errada sense donar-li major importància pot llevar tensions a la situació i evitar conflictes.

6. El cervell cerca crear estructures, cercar **la relació causa-efecte**. El paper del docent no només ha de ser aportar nous coneixements i experiències, sinó també el d'orientar a l'alumnat en la seva reconstrucció conceptual

7. La màgia (i moltes altres arts com la música, el teatre, el ball...) ja hem dit que estimula funcions cognitives com l'atenció i la concentració així com l'adquisició d'habilitats com l'abstracció i la lògica, i això fa que hi ha hagui una major **neuroplasticitat cerebral**; aquesta és la base de l'aprenentatge, cosa que es tradueix en un sistema neuronal millor connectat i, per tant, una major memòria.

8. La màgia dins l'entorn escolar pot ajudar a augmentar l'oportunitat d'**interacció social** i la conseqüent socialització; la qual cosa sabem a dia d'avui que millora la salut de les neurones i per altra banda pot ajudar a reforçar l'autoimatge, l'autoestima i el carisma personal.

Aquests serien els punts més destacables des del meu punt de vista de les diferents col·laboracions entre neurocientífics i mags i que nosaltres podem aplicar a l'aula.

Per acabar una frase del mag Randall James Hamilton Zwing, conegut amb el nom de James Randi ("el sorprenent Randi"), gran defensor de l'escepticisme científic, conegut per la seva lluita per desemmascarar els practicants de la pseudociència: **"Qui cregui en la telequinèsia que aixequi la meua mà"** ■

MANACOR

HA POSAT EN MARXA LA CAMPANYA

"ZERO PANTALLES DE 0 A 3"

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Zero
pantalles
de 0 a 3.

La iniciativa té l'objectiu de sensibilitzar les famílies dels perills de les pantalles per als infants de 0 a 3 anys

El passat mes de novembre es va donar a conèixer la campanya "Zero pantalles de 0 a 3 anys", una iniciativa promoguda per la Comissió 0-3 de Ma-

nacor, amb diferents activitats fins al mes de març. Aquesta Comissió està integrada per l'Ajuntament de Manacor, una Fundació per a les persones amb discapacitat intel·lectual de Manacor i comarca (APROSCOM), l'Associació d'infància 0-3 Manacor, l'Equip d'Atenció Primerenca del Llevant de Mallorca, les escoles municipals de 0 a 3 anys, l'Hospital de Manacor i els dos centres d'atenció primària del municipi.

Segons ens comenta Sònia Sánchez, coordinadora de la campanya, feia un parell d'anys que "des de la Comissió 0-3 es volia donar algun tipus de resposta a la problemàtica de les pantalles en els infants d'aquestes edats; i, a més, fer-ho d'una manera que establís un vincle entre les distintes entitats que afrontem aquesta qüestió, tant des de

l'àmbit sanitari com des de l'educatiu".

Els dos grans eixos de la campanya són, per una banda, informar els professionals del món educatiu i del sanitari d'aquesta problemàtica; per aquest motiu es va fer una reunió informativa a càrrec d'experts amb ells a l'inici. I per l'altra, conscienciar les famílies dels perills

de l'exposició dels infants de 0-3 anys a les pantalles.

Tal com es pot llegir a la guia que serveix de fonament teòric a la campanya, moltes persones creuen que els infants, ja de ben petits, són nadius digitals. Però aquesta afirmació és errònia, ja que quan un infant juga amb un dispositiu no activa les zones del cervell relacionades amb el llenguatge sinó amb el moviment de la mà i la visió. La facilitat que tenen és perquè són unes eines senzilles i intuïtives. A més a més, els infants tenen un cervell molt més plàstic, per la qual cosa s'adapten molt bé a qualsevol situació nova; en aquest cas, a les tecnologies.

Però aquesta és només una de les nombroses conseqüències negatives que l'ús de les pantalles té sobre els infants de 0 a 3 anys. Sonia Sánchez ens comenta que **"les dues mancances més grans que pateixen els infants afecten la seva capacitat d'atenció i el desenvolupament de la parla, entre moltes d'altres"**.

En el cas de l'atenció, per exemple, Sánchez explica que els infants més petits, en no tenir desenvolupades totes les seves capacitats neuronals, "contemplen les pantalles amb fascinació, que és una actitud passiva que té a veure amb l'admiració, a diferència de l'atenció sostinguda, que seria l'actitud davant el descobriment". I això és pre-

cisament el que cal potenciar per sobre de tot, la seva capacitat de descobriment, d'experimentació, de descoberta per si mateixos.

Quan un infant està davant una pantalla no vol dir que entengui el que està passant, ja que no té la maduració cerebral suficient i no està preparat per a la quantitat d'informació que pot rebre (ni a nivell cognitiu ni visual). Dimitri Christakis (2011), director del Centre Nord-americà per a la Salut, el Comportament i el Desenvolupament Infantil, comenta a la revista *Pediatrics* un estudi que relaciona el visionament del programa "Bob Esponja" amb problemes d'aprenentatge i d'autocontrol en infants de quatre anys. Això és perquè el ritme dels dibuixos és extremadament ràpid (7,5 canvis abruptes d'escena per minut) per a infants tan petits.

Un excés o un desequilibri en el temps d'exposició a les pantalles pot afectar considerablement el desenvolupament de l'infant. Actualment aquest desequilibri és evident. Però a part del temps d'exposició a les pantalles també és igual o més important el tipus de contingut que miren. Autores com Schmidt i Vandewater (2008), després de revisar diferents estudis sobre el tema, conclouen que el contingut mostrat per les pantalles és més important que les pantalles en si mateixes.

Un dels moments amb més impacte dels actes que s'han dut a terme al llarg de la campanya va ser sentir el testimoni d'una mare d'una família que havia

patit els efectes de les pantalles. "Des del zero anys havíem fet ús de les pantalles per comoditat, com si fossin unes eficaces mainaderes que distreien l'infant mentre nosaltres ens podíem dedicar a altres tasques de la llar. **La primera passa que com a mares i pares hem de donar és ser conscients d'aquesta realitat que vivim a casa** i dels greus efectes que té per al desenvolupament integral dels nostres fills".

Álvaro Bilbao (2017) proposa tres raons per defensar que els infants no han d'entrar en contacte amb dispositius tecnològics abans dels 3 anys:

1. Utilitzar el mòbil en situacions quotidianes que suposen una atenció sostinguda (menjar, vestir-se, temps d'espera) fa que el cervell associï l'esforç amb els estímuls de les pantalles, és a dir, fa una associació mental negativa. Això farà que cada vegada que s'hagi d'esforçar es distregui amb una altra cosa.
2. Acostumar-se a estímuls visualment intensos, canviants i amb gratificació immediata com el de les pantalles fa que l'infant les tregui com a estímul preferit. El cervell, quan vegi la dinàmica més lenta d'un professor o, fins i tot, d'un amic decidirà que no és suficientment important com per parar-li atenció.
3. Amb la utilització de les pantalles es rep una recompensa immediata, es genera dopamina. Però aquesta recompensa dura molt poc i això fa que s'hagi de repetir la conducta moltes vegades

perquè es vagi generant. En canvi amb les interaccions o amb el joc s'activen circuits diferents més duradors, com per exemple la satisfacció (autoreforç). Els infants que estan acostumats a interactuar amb les pantalles se'n arriben a fer addictius i els costa la relació amb els altres o el joc.

QUINES SÓN LES ALTERNATIVES A LES PANTALLES?

Per saber si la conducta d'un infant es deu a una sobreexposició a les pantalles o a un trastorn s'ha de provar de deixar-lo sense pantalles durant un temps determinat. Segons uns estudis del departament de psiquiatria de la Universitat de Califòrnia, la part bona de la sobreexposició és que no hi ha danys permanents al cervell dels infants exposats, n'hi ha prou amb allunyar-los dels aparells perquè recuperin les capacitats mentals.

És una realitat que hi ha infants que no poden menjar, adormir-se o estar contents sense l'aparell electrònic. Donar un aparell electrònic mentre es fan feines de la llar, anam en autobús, anam a sopar o al metge, etc., és un recurs dels pares. Això fa que els infants perdin la capacitat d'esperar, de tolerar la frustració, entre d'altres. S'ha de descartar l'ús sistemàtic de les tecnologies per distreure els infants i cal oferir-los alternatives a les pantalles.

A més, els infants no es cansen mai de les pantalles si els pares no els limiten el temps, ja que les pantalles són generadores de dopamina constant. Moltes vegades costa dir "prou" o "no", o simplement limitar el temps davant del malestar per la negativa de l'infant. Aquesta autoritat es recolza en el vincle afectiu ben resolt, sobretot en els dos primers anys de vida, i en l'acompanyament respectuós.

És imprescindible donar exemple: si es diu als infants que no mirin el mòbil hem de ser conseqüents nosaltres també, i no mirar-lo constantment. Hi ha una frase de Teresa de Calcuta que diu "No et preocupis si els teus fills no t'escolten, t'observen tot el dia", i és que els pares són el model més important.

La campanya ofereix a les famílies algunes activitats puntuals que pretenen

ser un alternativa a les pantalles. Fins al dia d'avui se n'han organitzat dues: un taller que es deia "Regals de reis que fan créixer el teu fill", en què es va elaborar material de joc per a infants de 0 a 3 anys amb ampolles, taps, tubs de cartró i recipients de iogurt. I un altre amb el nom "Tallers de Nadal per donar alternatives educatives a les pantalles", per a fomentar el vincle familiar amb activitats com música en família, creació de paneres màgiques i el conte musicalitzat *Les girafes no poden ballar*.

Però més enllà d'aquestes accions puntuals del tot vàlides, les alternatives per a substituir les pantalles són, segons diu Sònia Sánchez, per sobre de tot "que hi hagi més interaccions humanes i s'inclogui l'infant en totes aquelles activitats de la família com, per exemple, en el moment de sopar; que se senti un més del seu entorn, tingut en compte i respectat".

"També que es fomenti el joc sensorial, amb la gran importància que té en aquestes edats l'experimentació, que posa en funcionament les habilitats cognitives dels infants. La introducció del joc simbòlic, que ja es pot començar a integrar; amb la simulació de situacions, personatges i objectes que no estan presents en aquell moment de joc, però que són un estímul molt potent per a la seva imaginació, creativitat i desenvolupament del llenguatge".

"I en una paraula, tornar a allò que es feia abans, a l'essència de la infantesa que alguns hem conegut: les cantarelles, mirar i explicar contes, que despertin la imaginació i ajuden l'infant a entendre que hi ha altres maneres de veure el món..."

Les famílies, els educadors i les persones que tenim contacte amb els infants hem de promoure l'interès cap al món real, la imaginació, la creativitat, l'autonomia, els valors, el desig, les habilitats socials i físiques. A l'infant se li ha de permetre ser infant, ja que com diu Catherine L'Ecuyer: "Les pantalles estridents torben l'únic aprenentatge sostenible de l'infant: descobrir el món per ell sol i al seu ritme". Això vol dir que també s'han d'avorrir, ja que l'avorriment és la mare de la

imaginació. Després, a poc a poc, quan tenguem el cervell més desenvolupat pot anar endinsant-se en el món digital, que, es vulgui o no, és una finestra al món present i futur.

David Bueno, científic i genetista, afirma que **"els infants de zero a tres anys haurien de manipular coses, no fer servir aparells electrònics. Haurien de tocar pals, pedres, fulles, cucs, aigua..."**. El mateix diu Álvaro Bilbao en una entrevista: "en els primers anys de vida el més important és donar-los afecte, molt de temps i molta llibertat perquè experimentin". I és que les pantalles tenen un elevat "cost d'oportunitat", ja que el fet de no implicar-se en altres alternatives educatives pot tenir uns clars perjudicis a altres nivells.

D'altra banda, és important que els pares siguin coneixedors de com afecta l'ús de les tecnologies als infants més petits. És per això que són els màxims responsables de tenir una bona educació sobre el seu bon ús. L'objectiu dels pares ha de ser trobar un equilibri enriquidor i estar tan al dia com sigui possible en qüestions de recerca sobre aquest àmbit. Però actualment es tenen dos grans desavantatges: la falta de temps i la diversitat de mètodes d'ensenyament. Així doncs, el més important és que la família actuï sabent clarament el "per què" i el "per a què" de les coses.

Com ens diu Catherine L'Ecuyer, "La millor preparació per al món online és el món offline, el món real".

La campanya continua el seu camí amb activitats programades fins a finals del mes de març, amb conferències, xerrades i tallers. Però ja hi ha propos

tes pensades per a una propera iniciativa que es posaria en marxa després de l'estiu, en la qual es volen sensibilitzar els comerços i les entitats del municipi de Manacor del perill de l'abús de les pantalles. Ser-ne conscients ja és una primera passa molt important.

BIBLIOGRAFIA

Articles de diari en línia

- Bilbao, A. (09/11/2017). "¿Por qué los menores de seis años no deben jugar con pantallas?". La Vanguardia. Recuperat de <https://www.lavanguardia.com/vida/20171109/432730389659/menores-pantallas.html>
- Farran, A. (28/07/2018). "L'adopció precoç de les Noves Tecnologies. Del xumet a la pantalla". Ara.cat. Recuperat de https://www.ara.cat/tecnologia/Delxumet-pantalla_o_2060193980.html?print=1
- Gálvez, N. (21/11/2017) Álvaro Bilbao: "Los niños deben pasar los seis primeros años de su vida sin tecnología". Diario de Ibiza. Recuperat de <https://www.diariodeibiza.es/cultura/2016/02/05/ninos-deben-pasar-seisprimeros/821340.html>

Llibre

- L'Ecuyer, C. (2012). *Educación en el asombro*. Barcelona, Espanya: Plataforma Editorial.

Publicacions i estudis

- Christakis, D. (2011). The Effects of Fast-Pace Cartoons, Pediatrics (en línia). DOI: 10.1542/peds.2011-2071. <http://pediatrics.aappublications.org/content/early/2011/09/08/peds.20112071>
- OCU Salud (2014). Estudio de OCU sobre el riesgo de adicción a internet y al móvil. OCU. Recuperat de <https://www.ocu.org/organizacion/press/notas-deprensa/2014/enganchados>
- Schmidt ME. i Vandewater EA. (2008). Media and attention, cognition, and school achievement. Future Child, 18 (1). DOI: 10.1353/foc.0.0004 ■

UN RECORREGUT PEL MESTRATGE DE MOLTS ANYS DE FEINA I COMPROMÍS

Pere Polo

Pío Maceda du a terme, en el seu llibre *Maestras y maestros de la democracia Historias de vidas profesionales*, de l'editorial Laertes, un recorregut extens i, ahora plural, per la tasca ingent i el compromís entusiasta de tota una generació de dones i homes docents al llarg dels darrers cinquanta anys. Els protagonistes de la seva obra (als quals l'autor entrevista) són els professionals que amb molt esforç però, sobretot, amb una coratge i una il·lusió fora mida varen posar els fonaments del que és avui la nostra educació, en els difícils anys del final del franquisme i dels inicis de la democràcia.

És curiós observar que, a moltes de les entrevistes que l'autor fa als docents que ja estan jubilats, hi apareixen termes i experiències pedagògiques que avui són considerades com a pròpies de la nova escola o de la suposada "innovació pedagògica", de la qual tant es parla en els centres docents de les Illes Balears i d'altres territoris de l'Estat espanyol.

D'aquesta manera constata, a la majoria d'entrevistes, l'enorme influència que varen tenir damunt la tasca docent d'aquell temps els incipients moviments de renovació pedagògica o les escoles d'estiu d'aquella època, com a llocs de trobada i d'intercanvi fecund d'experiències de distints indrets de l'Estat i de diferents etapes educatives. Hi observem projectes, que avui ens poden semblar una novetat, com l'aplicació de les teories de Paulo Freire, Freinet o Tonucci, les "aules obertes a l'entorn", l'experiència

amb alumnes amb risc d'exclusió social a ciutats de l'àrea metropolitana de Madrid, els inicis de l'educació compensatòria, els projectes interdisciplinars, el diàleg amb els adolescents, la importància d'uns bons equips de feina a l'hora de posar en marxa el projecte educatiu de cada centre...

Pío Maceda fa referència, també, a un altre aspecte que es va donar molt, al llarg d'aquells anys, en les biografies de les persones docents entrevistades i que avui dia és pràcticament residual: el fort compromís dels docents amb els partits polítics de l'esquerra o amb les organitzacions sindicals. La majoria d'elles i ells tenien molt clar que la tasca educativa que feien com a docents havia d'anar acompanyada, reforçada o complementada amb la participació activa en la lluita política o sindical, en un moment clau per al nostre Estat a les acaballes del franquisme i en els inicis de la transició democràtica. Un fet que en els moments que vivim està molt arraconat, després de veure que conceptes com classe treballadora o classe social han estat bandejats pel discurs neoliberal.

La primera part del llibre està dedicada a tres entrevistes imaginades que l'autor fa a Marta Mata i Garriga, Luis Gómez Llorente i Xavier Melgarejo i Draper. Les dues primeres simbolitzen el pont cap a l'educació de la II República un cop salvat el trauma del franquisme. La tercera la dedica a una persona que va investigar durant més de 10 anys el sistema educatiu fins per tal de cercar la manera de millorar l'educació.

La tercera i darrera part del llibre, de caràcter més "acadèmic", titulada "Cinco décadas de cambios" fa un recorregut per la història del món educatiu de l'Estat espanyol dels darrers cinquanta anys: amb les diferents lleis educatives que s'han elaborat, amb les fites de càrrec laboral que s'han assolit com en el cas dels sexennis del professorat, amb les reivindicacions que encara resten pendents com el de l'estabilitat del personal docent interí i el seu accés a la funció docent, de com els Governos del Partit Popular han refet o derruït les lleis que el Partit Socialista Obrer Espanyol havia posat en marxa, i de com és de necessari un Pacte social i polític per l'educació que asseguri d'una vegada l'estabilitat normativa.

En una paraula, un recorregut ric, divers i plural per les vides intenses i compromeses de 14 persones que han fet de la construcció d'un model educatiu públic, de qualitat, compensador de les desigualtats la raó de ser de la seva estada en aquest món. Gràcies al seu esforç, som on som avui dia.

Pío Maceda és un mestre jubilat que participa en la Plataforma por la Escuela Pública de Leganés i en el Col·lectiu "Lorenzo Luzuriaga". A l'editorial Laertes ha publicat obres com *Nadar contra corriente* (2004), *Educación y libertad en la sociedad de la información* (2007), *Nada ha terminado. Crónica de cuatro décadas de escuela* (2011) i *Diálogos con Manuel B. Cossío. Mejoremos la educación* (2015). ■

Compromesos amb una formació de qualitat que ens possibiliti una millora en la nostra tasca

- ✓ **Personal docent**
- ✓ **Preparació oposicions cossos docents**
- ✓ **Preparació oposicions CAIB**
- ✓ **Preparació oposicions CAIB Sanitat**
- ✓ **Català**
- ✓ **Funció pública**

Segueix-nos i informa't:

@escolamitjans

fb.me/steiformacio

www.stei.cat/formacio